

**^HYARGI KARARLARI IŞIĞINDA TÜRK VE ALMAN CEZA
MUHAKEMESİ HUKUKUNDA YASAK İFADE ALMA VE SORGU
YÖNTEMLERİ VE İSPAT HUKUKU BOYUTU**

*FORBIDDEN INTERROGATION METHODS IN TURKISH AND GERMAN
CRIMINAL PROCEDURE LAW IN THE LIGHT OF JUDICIAL
DECISIONS AND THEIR IMPLICATIONS IN EVIDENTIARY LAW*

Arş. Gör. Dr. Ozan SELEK*

ÖZ

Çağdaş ceza muhakemesi hukuku sisteminde şüpheli, savunmasının hangi yönde ilerleyeceğine özgür iradesiyle karar verme hakkına sahiptir. Şüpheli, susma hakkını kullanabileceği gibi isnat edilen fiili işlediğini inkâr ya da ikrar edebilir. Bu seçim hakkının kullanılmasını engelleyen nitelikte ve şüphelinin özgür iradesini zedeleyebilecek mahiyette her türden zorlayıcı müdahaleden kaçınılması, hukuk devleti ilkesinin bir gereğidir. Bireylerin karşısında orantısız bir güce sahip olan soruşturma organlarının, kötü muamele, işkence, aldatma gibi yöntemlere başvurarak şüpheliden ikrar elde etmeye çalışması, bir hukuk devletinde, hukuki barışın bozulmasına ve vatandaşların hukuk sistemine saygısının ve güveninin azalmasına sebep olacaktır. Bu düşüncelerin sonucu olarak 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 148'inci maddesinde ve Alman Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 136a maddesinde, ifade alma ve sorgu işlemleri esnasında söz konusu olabilecek yasak sorgu yöntemlerine yer verilmiştir. Öyle ki Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 148/3'üncü maddesinde, bireyin rızasının varlığında dahi bu yöntemlerle elde edilen ifadelerin delil olarak değerlendirilemeyeceği hususu düzenlenmiştir. Bu kuralların kamu düzeniyle alakalı olduğu, toplumu oluşturan bütün bireylerin adalete duydukları güvenin de korunmasının amaçlandığı anlaşılmaktadır. Çalışmada, Yargıtay ve Alman Federal Mahkemesi kararları ile öğretilerdeki görüşler ışığında, yasak sorgu yöntemleri tek tek incelenmiş, bu yöntemlerden ne anlaşılması gerektiği ortaya konulmuştur. Ayrıca işkence ve kötü muamele arasındaki ayrımın ortaya konulabilmesi adına Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin bu

^H Eserin Dergimize geliş tarihi: 03.03.2026. İlk hakem raporu tarihi: 31.03.2026. İkinci hakem raporu tarihi: 05.04.2026. Onaylanma tarihi: 28.04.2026.

* Pamukkale Üniversitesi, Hukuk Fakültesi, Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukuku Anabilim Dalı. ORCID ID: 0000-0003-4049-9339, E-mail: ozans@pau.edu.tr

Esere Atıf Şekli: Ozan Selek, "Yargı Kararları Işığında Türk ve Alman Ceza Muhakemesi Hukukunda Yasak İfade Alma ve Sorgu Yöntemleri ve İspat Hukuku Boyutu", YÜHFD, C.XXIII, 2026/2, s. 907-960.

konudaki kararları da incelenmiştir. Nihayet bu yöntemlerin uygulanmasının ispat hukuku açısından sonuçları da açıklanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Yasak sorgu yöntemleri, kötü muamele, işkence, aldatma, özgür irade.

ABSTRACT

In the contemporary criminal procedural law system, the suspect has the right to freely decide which direction their defense will take. The suspect can exercise their right to remain silent, or they can deny or confess to the alleged act. Avoiding any coercive intervention that prevents the exercise of this right of choice and that could impair the suspect's free will is a requirement of the state of law. Indeed, in a state governed by the rule of law, the attempts by investigating authority, which possess disproportionate power over individuals to obtain confessions from suspects through methods such as ill-treatment, torture, and deception will disrupt legal peace and diminish citizens' respect for and trust in the legal system. As a result of these considerations, Article 148 of the Turkish Code of Criminal Procedure No. 5271 and Article 136a of the German Code of Criminal Procedure address forbidden interrogation methods that may be used during questioning. In fact, Article 148/3 of the Code of Criminal Procedure regulates that statements obtained through these methods cannot be considered as evidence, even with the individual's consent. It is understood that these rules are related to public order and aim to protect the trust that all individuals in society have in justice. In this study, forbidden interrogation methods are examined individually considering the decisions of the Court of Cassation and the German Federal Court, as well as opinions in legal doctrine, and what should be understood by these methods is clarified. In addition, the judgments of the European Court of Human Rights on this issue have been addressed in order to establish the distinction between torture and ill-treatment. Finally, the consequences of applying these methods from the perspective of evidentiary law have also been explained.

Keywords: *Forbidden interrogation methods, ill-treatment, torture, deception, free will.*

GİRİŞ

Ceza muhakemesinin önemli işlemlerinden biri olan ifade alma ve sorgu ile şüpheli/sanık¹⁰⁸⁸, soruşturma ve kovuşturma evrelerinin hangi istikamette devam edeceğine yardımcı olduğu gibi başkaca delillerin tespit edilip değerlendirilmesini de mümkün kılmaktadır¹⁰⁸⁹. Çoğu zaman olayı en iyi bilen kimse olarak şüphelinin beyanı, ceza muhakemesinde deliller arasında yer almaktadır¹⁰⁹⁰. Özellikle tahkik sisteminin egemen olduğu eski dönemlerde, ikrar, delillerin en üstünü ve mükemmeli olarak kabul edilmiş¹⁰⁹¹, bunu elde etmek adına işkence gibi yöntemlere başvurulmasında bir mahzur görülmemiştir¹⁰⁹². Günümüz anlayışında, bir hukuk devletinde maddi gerçeğin ne pahasına olursa olsun araştırılması kabul edilemez¹⁰⁹³. Şüpheli, bir muhakeme süjesi ve bağımsız bir şahsiyet olarak ceza muhakemesinde birtakım yetkilere sahip olması sebebiyle bizatihi kendi

¹⁰⁸⁸ Yasak ifade ve sorgu yöntemleri, uygulamada genellikle kolluk tarafından gerçekleştirilen ifade alma işlemlerinde söz konusu olduğu için bundan böyle yalnızca “şüpheli” ifadesi kullanılacaktır.

¹⁰⁸⁹ Mahmut Gökpınar, “Şüphelinin Kolluk Tarafından Aldatılması” (2023), *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 31(2), 668.

¹⁰⁹⁰ Nevzat Toroslu ve Metin Feyzioğlu, *Ceza Muhakemesi Hukuku* (22. Baskı, Savaş Yayınları, Ankara 2023) 224.

¹⁰⁹¹ Günümüzde şüphelinin ikrarda bulunması, eski ispat değerini kaybetmiş görünmektedir. Zira bir kimse, suçsuz olsa dahi akrabalık ilişkisi, merhamet duygusu gibi sebeplerle bir suçu işlediğini ikrar edebilir. Bkz. Toroslu ve Feyzioğlu, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 225; M. Tahir Taner, *Ceza Muhakemeleri Usulü* (2. Bası, Duygu Matbaası, İstanbul 1950) 124. Bu anlayışın sonucu olacak ki, 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu’nun (TCK) “Adliye Karşı Suçlar” bölümünde suç üstlenme (m. 270) gibi suçlara yer verilmiştir. Yargıtay’a göre, kolluktaki ifade alma işlemi esnasında şüpheliden alınan ikrar, ancak maddi delillerle doğrulandığında hükme esas alınabilir. Bkz. Yargıtay, 16. CD., T. 12.06.2018, E. 2018/997, K. 2018/1574 (Lexpera, ET: 23.02.2026).

¹⁰⁹² Taner, *Ceza Muhakemeleri Usulü*, 124.

¹⁰⁹³ BVerfG, 19.10.1983 – 2 BvR 859/83 (Beck-online, ET: 17.01.2026). Ayrıca bkz. Ulrich Eisenberg, *Beweisrecht der StPO: Spezialkommentar* (10. Baskı, C.H. Beck, München 2017) kn. 625; Bertram Schmitt, “§ 136a StPO”, *Meyer-Goßner/Schmitt Strafprozessordnung: Gerichtsverfassungsgesetz, Nebengesetze und ergänzende Bestimmungen*, Band 6 (65. Baskı, C.H. Beck, München 2022) (Meyer-Goßner/Schmitt Kommentar, § 136a StPO) 769, kn. 1; Klaus Volk ve Armin Engländer, *Grundkurs StPO* (9. Baskı, C.H. Beck, München 2018) 42, kn. 13; Seydi Kaymaz, *Uygulamada ve Teoride Ceza Muhakemesinde Hukuka Aykırı (Yasak) Deliller* (Seçkin Yayıncılık, Ankara 1997) 87; Timur Demirbaş, *İşkence Suçu* (2. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2016) 126.

eylemleriyle kendini suçlayıcı beyanda bulunup bulunmama noktasında serbest hareket etme özgürlüğüne sahip olmalıdır¹⁰⁹⁴.

Maddi gerçeğin ortaya çıkarılması amacına ulaşılabilmesi, isnat altındaki kimsenin etkin bir savunma yapma imkânına kavuşması hâlinde mümkün olabilir¹⁰⁹⁵. Savunma hakkı sayesinde şüpheli, dilediği savunma araçlarını kullanabilir ve savunmasının kapsamını serbest şekilde belirleyebilir¹⁰⁹⁶. Bu hakkın temin edilebilmesi adına 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun (CMK), 147'nci maddesinde ifade alma ve sorgunun usulü ile bu işlemler esnasında şüphelinin sahip olduğu haklar düzenlenmiştir. Alman Ceza Muhakemesi Kanunu'nun (Al.CMK) 136'ncı maddesinde benzer bir düzenleme mevzubahistir.

Ancak şüpheliye bazı hakların tanındığının belirtilmesi, tek başına yeterli değildir. İfade alma işleminde, şüphelinin muhatabı, devlet gücünü kullanan yetkililerdir ve bu yetkililerin aşırıya kaçan, orantısız davranışlarına karşı da şüphelinin korunması gerekmektedir. Savunmanın işlevini yerine getirebilmesi, şüphelinin savunmasına özgür şekilde karar vermesine imkân tanıyacak fiziksel ve zihinsel kapasiteye sahip olması hâlinde mümkün olabilir¹⁰⁹⁷. İfade alma işlemi esnasında şüphelinin özgür iradesine müdahale niteliğindeki yöntemlerin kullanılması, bu kapasiteye sahip olmasını imkânsız kılacaktır. Bu düşüncelerin sonucu olarak yasak ifade ve sorgu yöntemleri, ülkemiz mevzuatına 3842 sayılı Kanun¹⁰⁹⁸ ile 1412 sayılı Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu'nun (CMUK) 135/a maddesi olarak girmiş¹⁰⁹⁹,

¹⁰⁹⁴ Cumhur Şahin, *Ceza Muhakemesi Kanunu Gazi Şerhi* (Seçkin Yayıncılık, Ankara 2005) 449-450.

¹⁰⁹⁵ Hamide Zafer, "Savunma Hakkı ve Sınırları" (2013), *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, (Prof. Dr. Nur Centel'e Armağan) 19(2), 514-515. Yargıtay, yatalak ve konuşamaz durumda olduğu için kimliği dahi tespit edilemeyen ve beyanı alınamayan sanığın yerine, müdafinin beyanı alınarak mahkûmiyet hükmü tesis edilmesini, CMK'nın 309/3'üncü maddesi doğrultusunda kanun yararına bozma sebebi olarak kabul etmiştir. Bkz. Yargıtay, 16. CD., T. 14.11.2018, E. 2018/3027, K. 2018/4341 (Lexpera, ET: 23.02.2026).

¹⁰⁹⁶ Zafer, Savunma Hakkı, 508.

¹⁰⁹⁷ Urs Kindhäuser ve Kay H. Schumann, *Strafprozessrecht* (6. Baskı, Nomos, Baden-Baden 2022) 69, kn. 34.

¹⁰⁹⁸ 3842 sayılı "Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu ile Devlet Güvenlik Mahkemelerinin Kuruluş ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanunun Bazı Maddelerinde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun", RG. 01.12.1992/21422.

¹⁰⁹⁹ 1412 sayılı CMUK Madde 135/a – "(1) İfade verenin ve sanığın beyanı özgür iradesine dayanmalıdır. Bunu engelleyici nitelikte kötü davranma, işkence, zorla ilaç verme, yorma,

akabinde 5271 sayılı CMK'nın 148'inci maddesiyle kapsamı genişletilmiştir¹¹⁰⁰. CMK'nın 148'inci maddesinin 1'inci fıkrasında, “Şüphelinin ve sanığın beyanı özgür iradesine dayanmalıdır. Bunu engelleyici nitelikte kötü davranma, işkence, ilâç verme, yorma, aldatma, cebir veya tehditte bulunma, bazı araçları kullanma gibi bedensel veya ruhsal müdahaleler yapılamaz” denilmiş, aynı maddenin 2'nci fıkrasında, kanuna aykırı bir yararın vaat edilemeyeceği açıklanmıştır.

CMK'nın 148'inci maddesinde sayılan yöntemlerin ortak özelliği, bu yöntemlerin ruhsal ya da bedensel müdahale ile iradeyi bozmalarıdır (m. 148'in gerekçesi). Bu yöntemler, şüphelinin özgür iradesini olumsuz olarak etkiler.

CMK'nın 148'inci maddesinin 4'üncü fıkrasında, müdafinin hazır bulunmadığı hâllerde kolluk tarafından alınan ifadenin, hâkim ya da mahkeme huzurunda şüpheli veya sanık tarafından doğrulanmadığı müddetçe hükme esas alınmayacağı belirtilmiştir¹¹⁰¹. 1412 sayılı CMUK'ta bulunmayan bahsi geçen düzenleme kapsamında, ifade veya sorgu tutanağında müdafinin imzası yer almıyorsa, mahkeme, resen sanığın bu beyanları doğrulayıp doğrulamadığını sormalıdır¹¹⁰². Bu düzenleme, yasak ifade yöntemlerine başvurulmuş olma ihtimaline karşı şüpheli için bir koruma sağlamayı amaçlar. Böylece kötü muamele iddialarını azaltmak ve ifade alma işleminde müdafinin hazır bulunduğunu gören kolluğun yasak yöntemlere başvurmadan imtina etmesini sağlamak hedeflenmiştir¹¹⁰³. Aynı zamanda hükmün, kolluğa duyulan güvensizliğin bir yansıması olduğu, kolluğu müdafii

aldatma, bedensel cebir ve şiddette bulunma, bazı araçlar uygulama gibi iradeyi bozan bedeni veya ruhi müdahaleler yapılamaz. (2) Kanuna aykırı bir menfaat vaat edilemez. (3) Yukarıdaki fıkralarda belirtilen yasak yöntemlerle elde edilen ifadeler rıza olsa dahi delil olarak değerlendirilemez.”

¹¹⁰⁰ Bu konuda bilgi için bkz. Timur Demirbaş, *Soruşturma Evresinde Şüphelinin İfadesinin Alınması* (7. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2024) 358.

¹¹⁰¹ Hükmün hem zorunlu hem de ihtiyari müdafilik hâllerinde uygulanacağı hakkında bkz. Yener Ünver ve Hakan Hakeri, *Ceza Muhakemesi Hukuku* Cilt III (22. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara 2024) 1650.

¹¹⁰² Süheyl Donay, *Açıklamalı Ceza Muhakemesi Kanunu* (Vedat Kitapçılık, İstanbul 2005) 199. Bu düzenleme, CMK'nın 213'üncü maddesinde geçen “Aralarında çelişki bulunması halinde; sanığın, hâkim veya mahkeme huzurunda yaptığı açıklamalar ile Cumhuriyet savcısı tarafından alınan veya müdafinin hazır bulunduğu kolluk ifadesine ilişkin tutanaklar duruşmada okunabilir” hükmü ile bağlantılı olarak düşünülmelidir. Bkz. Ünver ve Hakeri, Cilt III, 1650.

¹¹⁰³ Hakan Karakehya, *Ceza Muhakemesi Hukuku* (6. Bası, Adalet Yayınevi, Ankara 2024) 226-227.

olmaksızın ifade almamaya zorlayacağı için bir nevi, her suçu, zorunlu müdafilik kapsamına alacağı ifade edilmektedir¹¹⁰⁴. Bahsi geçen hüküm, yasak ifade ve sorgu yönteminden ziyade elde edilen beyanın değerlendirilmesiyle alakalı olduğu için çalışmada ayrıca incelenmemiştir.

CMK'nın 148/5'inci maddesinde, “*Şüphelinin aynı olayla ilgili olarak yeniden ifadesinin alınması ihtiyacı ortaya çıktığında, bu işlem ancak Cumhuriyet savcısı tarafından yapılabilir*” denilmiştir. Hüküm, “*evrelerden geri dönülmezlik ilkesi*”nin¹¹⁰⁵ bir yansımasıdır, olay kolluktan çıktığı için mesele tekrardan ona dönmemelidir¹¹⁰⁶. Uygulamada, kollukta bir defa ifadesi alınıp salıverilen kişilerin “*ek ifade tutanağı*” adı altında tekrardan kollukta ifadesine başvurulmakta, böylece bu hüküm dolanılmaya çalışılmaktadır, alınan bu ikinci ifade, bahsi geçen hükme aykırı olduğu için delil olarak kullanılamaz¹¹⁰⁷.

1877'de kabul edilen, mehz Alman Ceza Muhakemesi Kanunu'nun (Al.CMK) ilk hâlinde, yasak sorgulama yöntemlerine yer verilmemiş, beyanda bulunanın iradesinin serbest şekilde tezahür etmesini engelleyen davranışların zaten ceza kanunlarında suç olarak düzenlendiği, görevine bağlı hâkim ve savcıların bu yönde davranışlarda bulunmaktan imtina edecekleri düşünülmüş ve açık bir düzenlemeye ihtiyaç olmadığı fikrinden hareket edilmiştir¹¹⁰⁸. Ancak Nazi Almanyası döneminde, sorgulama esnasında kullanılan narkoanaliz gibi yöntemler, ceza muhakemesi sisteminde yıkıcı etkilere sebep olmuş, bunun üzerine 1950 tarihli bir kanun ile¹¹⁰⁹ Al.CMK'nın 136a maddesinde sorguda yasak yöntemlerin neler olduğu düzenlenmiştir¹¹¹⁰.

¹¹⁰⁴ Veli Özer Özbek, Koray Doğan ve Pınar Bacaksız, *Ceza Muhakemesi Hukuku* (18. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2025) 223.

¹¹⁰⁵ Ceza muhakemesinde evrelerden geri dönülmezlik ilkesi hakkında tafsilatlı bilgi için bkz. Ercan Yaşar, “Evrelerden Dönülmezlik İlkesi” (2024), *İstanbul Hukuk Mecmuası* 82(4), 1274 vd.

¹¹⁰⁶ Ünver ve Hakeri, Cilt III, 1651.

¹¹⁰⁷ Ünver ve Hakeri, Cilt III, 1651-1652.

¹¹⁰⁸ Ayhan Önder, *Ceza Muhakemesi Hukuku* (Ünyay Yayıncılık, Muğla 1997) 84.

¹¹⁰⁹ “Gesetz zur Wiederherstellung der Rechtseinheit auf dem Gebiete der Gerichtsverfassung, der bürgerlichen Rechtspflege, des Strafverfahrens und des Kostenrechts”, Bundesgesetzblatt, Nr. 40, 12.09.1950, 484-485 (Bundesgesetzblatt, ET: 17.01.2026).

¹¹¹⁰ Bilgi için bkz. Heribert Ostendorf ve Janique Brüning, *Strafprozessrecht* (4. Baskı, Nomos, Baden-Baden 2021) 104, kn. 10; Demirbaş, Şüphelinin İfadesinin Alınması, 358; Önder, Ceza Muhakemesi Hukuku, 84-85; Erol Cihan, “Suç Teşkil Eden Sorgu Yöntemleri” (1971), *İstanbul Üniversitesi Mukayeseli Hukuk Araştırmaları Dergisi* 5(7), 79. Al.CMK'nın

Bahsi geçen hükmün birinci fıkrasında, “Kötü muamele, bitap düşürme, bedensel müdahalelerde bulunma, ilaç verme, işkence, aldatma ya da hipnoz yoluyla şüphelinin iradi karar verme ve iradi hareket etme özgürlüğü engellenemez. Zorlama, yalnızca ceza muhakemesi hukukunun izin verdiği durumlarda mümkündür. Kanun hükümlerine göre tatbik edilmesine izin verilmeyen bir tedbiri uygulamakla tehdit etmek ve kanunda öngörülmemen bir yarar vaadinde bulunmak yasaktır” denilmiştir. Aynı hükmün ikinci fıkrasında, “Şüphelinin hatırlama yeteneğini ya da idrak etme kabiliyetini olumsuz olarak etkileyen tedbirlere başvurulamaz” denilmiş, üçüncü fıkrada ise, ilk iki fıkrada sayılan yasakların şüphelinin rızasına bakılmaksızın geçerli olduğu ve bu yasakların ihlali suretiyle elde edilen beyanın, şüpheli, değerlendirmeye rıza gösterse dahi delil olarak kullanılamayacağı açıklanmıştır.

Şüphelinin ifadesinin alınması ve sorgusunun yapılmasına ilişkin kurallar, yetkililere yönelik pozitif ve negatif yükümlülük olarak ayrı ayrı düzenlenmiştir; şöyle ki bir yandan, CMK’nın 147 ve Al.CMK’nın 136’ncı maddesinde, şüphelilerin bu işlem esnasında sahip olduğu ve yetkililerin aktif bir davranışı ile şüpheliye kullandırması ya da hatırlatması gereken haklara (pozitif yükümlülük), diğer yandan da CMK’nın 148 ve Al.CMK’nın 136a

136a maddesi hakkında bkz. Herbert Diemer, “StPO § 136a Verbotene Vernehmungsmethoden, Beweisverwertungsverbote”, editörler Christoph Barthe ve Jan Gericke: *Karlsruher Kommentar zur Strafprozessordnung mit GVG, EGGVG und EMRK* (9. Baskı, C.H. Beck, München 2023) (KK-StPO 136a) kn. 1 vd.; Ralf Ritter, “VII. 13. Beweisverbote”, editörler Rainer Hamm ve Klaus Leipold: *Beck'sches Formularbuch für den Strafverteidiger* (6. Baskı, C.H. Beck, München 2018) (BeckFormB Strafverteidiger VII. 13. Beweisverbote) kn. 1 vd.; Sabine Gleß, “StPO § 136a Verbotene Vernehmungsmethoden; Beweisverwertungsverbote”, editörler Jörg-Peter Becker, Volker Erb, Robert Esser, Kirsten Graalman-Scheerer, Hans Hilger ve Alexander Ignor: *Löwe-Rosenberg Die Strafprozeßordnung und das Gerichtsverfassungsgesetz Großkommentar*, Viertes Band Teilband 1: §§ 112–136a (27. Baskı, De Gruyter, Berlin/Boston 2019) (Löwe-Rosenberg Großkommentar StPO 136a) 817 vd.; Eisenberg, Beweisrecht der StPO (n 6) kn. 625 vd.; Hans-Heiner Kühne, *Strafprozessrecht* (7. Baskı, C.F. Müller, Heidelberg 2007) 508 vd.; Claus Roxin ve Bernd Schünemann, *Strafverfahrensrecht: Ein Studienbuch* (30. Baskı, C.H. Beck, München 2022) 218 vd.; Bernhard Kramer, *Grundlagen des Strafverfahrensrechts: Ermittlung und Verfahren* (9. Baskı, Verlag W. Kohlhammer, Stuttgart 2021) 38 vd.; Michael Hegmanns, *Strafverfahren: Strafrecht für alle Semester* (Springer, Berlin/Heidelberg 2014) 82 vd.; Martin Heger ve Erol Pohlreich, *Strafprozessrecht* (2. Baskı, Kohlhammer, Stuttgart 2018) 101 vd.; Ostendorf ve Brüning, *Strafprozessrecht*, 104 vd.

maddesinde görevlilerin başvurması yasaklanan yöntemlere (negatif yükümlülük) yer verilmiştir¹¹¹¹.

Çalışmada, CMK'nın 148'inci maddesinin 1 ve 2'nci fıkralarında belirtilen yasak ifade ve sorgu yöntemleri ile bu yöntemlere başvurulmasının ispat hukuku bakımından sonuçlarına ilişkin aynı maddenin 3'üncü fıkrasındaki düzenlemeler inceleme konusu yapılmıştır. Bu düzenlemelere karşılık gelen mehzaz Al.CMK'nın 136a maddesine de değinilmiştir. İlk bölümde, yasak ifade alma ve sorgu yöntemlerine ilişkin normun fonksiyonu, koruma altına aldığı değerler incelenmiş, ikinci bölümde tek tek bu yöntemler hakkında açıklamalara yer verilmiştir. İkinci bölümde yasak yöntemler, Yargıtay ve Alman Federal Mahkemesi kararları çerçevesinde incelenmiştir. Ek olarak, kötü muamele ve işkence arasındaki farkları ortaya koyan AİHM kararları da ele alınmıştır. Üçüncü bölümde ise, yasak yöntemler ile elde edilen delillerin değerlendirilmesi meselesi açıklanmıştır.

I. YASAK İFADE ALMA VE SORGU YÖNTEMLERİNE İLİŞKİN NORMUN FONKSİYONU, KORUDUĞU DEĞERLER VE KAPSAMI

A. Normun Fonksiyonu ve Koruduğu Değerler

Yasak yöntemlerin işlevinden bahsetmek gerekir. Yasak yöntemlerin öngörülmesi, ceza muhakemesinde şüphelinin haklara sahip olan bir süje olduğunu teyit eder. Mevzuatta yasak yöntemlere yer verilmesiyle şüphelinin ceza muhakemesi faaliyetlerinin salt nesnesi olarak görülemeyeceği anlayışı pekiştirilir¹¹¹². Yasak sorgu yöntemlerinin hukuki temellerini, bir muhakeme

¹¹¹¹ Gökpınar, Şüphelinin Kolluk Tarafından Aldatılması, 674. CMK'nın 148'inci maddesindeki yasakları ihlal ederek şüpheliye işkence yapan görevlinin bu davranışları, 5237 sayılı TCK'daki işkence suçunu (m. 94-95) oluşturur. Bahsi geçen düzenlemeler, şüphelinin savunma hakkının korunmasına hizmet etmektedir. Bkz. Demirbaş, Şüphelinin İfadesinin Alınması, 360.

¹¹¹² Gleß, Löwe-Rosenberg Großkommentar StPO 136a, 817, kn. 1; benzer Kühne, Strafprozessrecht, 508, kn. 890; Schmitt, Meyer-Goßner/Schmitt Kommentar, § 136a StPO, 769, kn. 1; benzer Demirbaş, Şüphelinin İfadesinin Alınması, 359. Günümüzde şüphelinin ceza muhakemesi süjesi olarak bazı haklara sahip olduğu konusunda ayrıca bkz. Feridun Yenisey, *Uygulanan ve Olması Gereken Ceza Muhakemesi Hukuku: Hazırlık Soruşturması ve Polis* (2. Baskı, Beta Yayıncılık, İstanbul 1991) 115.

süjesi olan şüphelinin kişilik hakkına sahip olmasında bulmak mümkündür¹¹¹³.

Hukuk devleti ilkesinin gereklerini yerine getirebilmek, yasak yöntemlerin varlığı ile mümkün olabilir. Şüphelinin beyanının özgür iradeye dayanması, maddi gerçeğin ortaya çıkarılmasından daha üstün bir değer olarak benimseniyorsa, bir hukuk devletinin varlığından söz edilebilir¹¹¹⁴. Bazı yöntemlerin yasaklanması, devlet organlarının ceza muhakemesi işlemlerinde dürüst davranma yükümlülüğünün yerine getirilmesi amacına hizmet eder¹¹¹⁵.

Suçların aydınlatılmasındaki kamu yararı ile bireyin temel hak ve özgürlüklerinin korunması şeklindeki şahsi yarar arasında denge kurma ihtiyacı, ifade alma işlemi söz konusu olduğunda daha da belirginleşir¹¹¹⁶. Yasak sorgulama yöntemleri, bu yararlar arasında bir dengenin gözetilmesini amaçlar¹¹¹⁷. Örneğin Alman öğretisinde, şüphelinin özgür iradesini zedeleyecek bir dereceye ulaşmayan hukuken izin verilebilir kriminalistik hile (*kriminalistischer List*) ile yasak sorgu yöntemi olan aldatma (*Täuschungsverbot*) arasındaki ayırım¹¹¹⁸, kamu yararı-bireysel yarar arasındaki dengenin gözetilmesi düşüncelerinin bir sonucudur¹¹¹⁹.

Yasak ifade ve sorgu yöntemleri, cezanın özel önleme amacı bakımından sakıncalar doğurur. Özel önleme teorisinde, failin yeniden sosyalleşmesini sağlamak ve onu gelecekte işleyeceği suçlardan alıkoymak amaçlanır, fail, dışlanmaz ve damgalanmaz, bilakis sosyal devlet anlayışına uygun olarak yeniden kazanılmaya çalışılır¹¹²⁰. Halbuki yasak yöntemlere başvurulmasıyla elde edilen beyana dayanılarak hakkında mahkûmiyet hükmü tesis edilen şüpheli, bunu içselleştirip saygı duymaz, cezanın şüpheliyi

¹¹¹³ Cumhur Şahin, *Saniğin Kolluk Tarafından Sorgulanması* (Yetkin Yayınları, Ankara 1994) 170.

¹¹¹⁴ Önder, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 86.

¹¹¹⁵ Şahin, *Gazi Şerhi*, 449.

¹¹¹⁶ Alper Özboyacı, “Yasak İfade Alma ve Yasak Sorgu” (2007), *Terazi Hukuk Dergisi* 2(16), 69-70.

¹¹¹⁷ Şahin, *Gazi Şerhi*, 450.

¹¹¹⁸ Ostendorf ve Brüning, *Strafprozessrecht*, 104, kn. 10.

¹¹¹⁹ Reşit Karaaslan, “Soruşturma Organları Hesabına Hareket Eden Özel Kişilerin Eylemlerinin Kamu Makamlarına Atfedilebilirliği – İfade Almada Yasak Usul Olan ‘Aldatma’ Örneği Üzerinden Bir İnceleme” (2021), *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 25(2), 560-561.

¹¹²⁰ Nur Centel, “Cezanın Amacı ve Belirlenmesi” (2001), *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Prof. Dr. Turhan Tufan Yüce’ye Armağan, 340-341.

gelecekte işleyeceği suçlardan alıkoymaya yönelik özel önleme amacı yerine getirilmemiş olur¹¹²¹. Bu yasaklar maddi gerçeğin araştırılmasıyla yakından ilişkilidir. Zira zorla ya da aldatma yoluyla alınan ifadeler, çoğu zaman gerçeği değil, şüphelinin teslimiyetini ve korkularını yansıtır¹¹²².

Netice itibarıyla yasak sorgu yöntemlerinin öngörülmesinin fonksiyonları; a) şüphelinin haklara sahip bir ceza muhakemesi süjesi olduğunun teyit edilmesi, b) hukuk devleti ilkesinin gerekliliklerinin yerine getirilmesi, c) cezanın özel önleme amacının temin edilebilmesi, c) maddi gerçeğin sağlıklı bir şekilde araştırılmasının sağlanması ve d) suçların aydınlatılmasındaki kamu yararı ile kişinin şahsi yararları arasında denge kurulması şeklinde sayılabilir.

Yasak sorgu yöntemleri ile hangi hakların korunduğundan da söz etmek gerekir. İşkence ve kötü muamele gibi yasaklarla ilk başta, insan onuru¹¹²³ ve vücut bütünlüğünün dokunulmazlığı koruma altına alınmaktadır¹¹²⁴. Aldatma gibi davranışların yasaklanması ile iradi karar verme özgürlüğü de korunmaktadır, bu koruma olmadığı takdirde aldatılan kişinin, sakatlanmamış bir irade ile kendi kaderini tayin etmesi mümkün olmayacaktır¹¹²⁵.

Genel olarak, yasak yöntemlerle *nemo tenetur* ilkesiyle ilişkili bulunan susma hakkının korunduğu aşikârdır. Şüpheli, ceza muhakemesinde susma hakkını kullanabileceği gibi suçu inkâr ya da ikrar edebilir, hangi şekilde beyanda bulunacağı noktasında ifade alma ve sorguda, maddi ve manevi hiçbir zorlamaya tabi tutulamaz¹¹²⁶. Şüpheli, muhakemenin ilerlemesine ve kendisinin itham edilmesine, beyanıyla ne derecede katkı sağlayacağına kendi hür iradesiyle karar verme hakkına sahiptir¹¹²⁷. Yasak

¹¹²¹ Benzer yönde Gökpınar, Şüphelinin Kolluk Tarafından Aldatılması, 678.

¹¹²² Eisenberg, Beweisrecht der StPO, kn. 626; Kühne, Strafprozessrecht, 508, kn. 890.

¹¹²³ BGH, 16.02.1954 – 1 StR 578/53 (LG Zweibrücken) (Beck-online, ET: 18.01.2026). Ayrıca bkz. Kramer, Strafverfahrensrecht, 38, kn. 38; Demirbaş, İşkence, 126; Gökpınar, Şüphelinin Kolluk Tarafından Aldatılması, 674-675; R. Murat Önok, *Uluslararası Boyutuyla İşkence Suçu* (Seçkin Yayıncılık, Ankara 2006) 417.

¹¹²⁴ Eisenberg, Beweisrecht der StPO, kn. 625; benzer Kühne, Strafprozessrecht, 508, kn. 890-891.

¹¹²⁵ Şahin, Sanığın Kolluk Tarafından Sorgulanması, 171.

¹¹²⁶ Taner, Ceza Muhakemeleri Usulü, 125.

¹¹²⁷ Şahin, Gazi Şerhi, 450; benzer Demirbaş, Şüphelinin İfadesinin Alınması, 359. Al.CMK'nın 136a maddesi, şüpheliye karşı aşağılayıcı ve insanlık dışı muameleyi yasaklar ve şüphelinin kendisine isnat edilen suçlamaya nasıl yanıt vereceğine dair özgür karar verme hakkını, aldatmayı, zorlamayı ve tehditleri yasaklamak suretiyle korur. Bkz. Gleß, Löwe-Rosenberg Großkommentar StPO 136a, 817, kn. 1.

yöntemlerin öngörülmesi, şüphelinin beyanda bulunup bulunmama noktasında özgür iradesiyle hareket etmesini mümkün kılar.

Nihayetinde yasak yöntemlerle adil yargılanma hakkının korunduğunu söylemek gerekir. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine (AİHM) göre, adil bir yargılamanın temelini oluşturan susma hakkı ve kişinin kendini suçlayıcı beyanda bulunmaya zorlanamayacağı ilkesi, yetkililer tarafından tatbik edilen baskı ve zorlamaya karşı şüphelinin korunmasını sağlayarak adaletsizlikleri önlemeyi amaçlar ve AİHS'nin 6'ncı maddesinin güvence altına alınmasını sağlar¹¹²⁸. Anayasa Mahkemesi (AYM) de konunun adil yargılanma hakkı ile ilişkisini vurgulamış, işkence ve kötü muamele tatbik edilerek elde edilen delillerin yargılamanın adilliğini olumsuz olarak etkileyeceğini, bu şekilde toplanan delillerin kabul edilebilir bulunmasının, mutlak bir yasağa tabi tutulan işkence ve kötü muameleye yönelik bir tolerans olarak algılanabileceğini ve kamu görevlilerini işkenceye teşvik eder şekilde yorumlanabileceğini açıklamıştır¹¹²⁹.

Masumiyet karinesi de yasak sorgulama yöntemlerinin öngörülmesi ile garanti altına alınmaktadır¹¹³⁰. Suçluluğu ispatlanana kadar masum addedilen şüpheliye karşı yasak sorgu yöntemlerine başvurmak, bu karinenin tamamen göz ardı edildiği anlamına gelir.

B. Normun Kapsamı

1. Beyanda Bulunan Açısından Kapsamı

CMK'nın 148'inci maddesinin başlığında, "İfade alma ve sorgu" denilmiş, ilk fıkrada da "şüpheli" ve "sanık" ibareleri kullanılmıştır. Hükmün lafzına tamamen bağlı kalındığında uygulama alanının yalnızca şüpheli ya da sanıkla sınırlı olduğu düşünülebilir. Halbuki normun amacı, ceza muhakemesi işlemlerinin bir şekilde muhatabı olan kimselerin beyanlarının özgür iradeye dayanmasını teminat altına almak, böylece maddi gerçeğin sağlıklı bir şekilde araştırılmasını mümkün kılmaktır. O hâlde, kamu gücünü kullanan adli makamların kendisinden bilgi talebinde bulunduğu, tanık ve bilirkişiler açısından da hükmün kıyasen uygulanması mümkün olmalıdır. Öğretide de şüpheli veya sanığın yanı sıra tanık ve bilirkişi beyanları

¹¹²⁸ AİHM, "Lalik v. Polonya", Başvuru No: 47834/19, 11 Mayıs 2023, prg. 55 (HUDOC, ET: 23.02.2026).

¹¹²⁹ AYM, "Güllüzar Erman Başvurusu", Başvuru No: 2012/542, K.T. 04.11.2014, prg. 64 (AYM, ET: 17.02.2026).

¹¹³⁰ Önder, Ceza Muhakemesi Hukuku, 85; Önok, İşkence Suçu, 417.

bakımından da CMK'nın 148'inci maddesinin tatbik edilebileceği ifade edilmiştir¹¹³¹. Öğretide isabetli olarak CMK'nın 148/3'üncü maddesinde "ifade" yerine "sözlü beyan" ibaresine yer verilmesi gerektiği, böylece hükmün, sadece kollukta alınan ifadeleri değil, şüpheli/sanığın sorgusunu, tanık açıklamalarını ve bilirkişi beyanını da karşılayacak şekilde anlaşılacağı ifade edilmiştir¹¹³².

Alman öğretisinde, tanık açıklamaları ile bilirkişi beyanları açısından da Al.CMK'nın 136a hükümlerinin uygulanacağı kabul edilmektedir¹¹³³. Söz gelimi, olay anına ilişkin unuttuğu hususları hatırlamasını sağlamak için bir tanığa rızası dahilinde hipnoz uygulandığını farz edelim. Al.CMK'nın 136a maddesinin 3'üncü fıkrasına göre, aynı maddenin 1 ve 2'nci fıkralarında öngörülen yöntemlere başvurularak elde edilen delillerin ilgili kişilerin rızasıyla dahi hükme esas alınması mümkün değildir, aynı hükmün tanıklara tatbiki bakımından da tanığın hipnoza rıza göstermesinin, hukuken önem arz etmediğini belirtmek gerekir¹¹³⁴.

2. Normun Sorgulayanın Statüsü Bakımından Kapsamı

CMK'nın 148'inci maddesindeki yasaklar, ceza kovuşturma organlarınca yürütülen sırf şekli ifade alma ve sorgular bakımından

¹¹³¹ Ünver ve Hakeri, Cilt III, 1646-1647. 1412 sayılı CMUK'nın yürürlükte olduğu dönemde yayımlanan bir eserde, tanıkların ifadelerinin de özgür iradede kaynaklanması gerektiği, tanıkların beyanının da CMUK'nın 135/a maddesine uygun şekilde alınması gerektiği, aksi takdirde delillerin hukuka aykırı şekilde elde edilmiş olacağı belirtilmiştir. Bkz. Ersan Şen, *Türk Ceza Yargılaması Hukuku'nda Hukuka Aykırı Deliller Sorunu* (Beta Yayıncılık, İstanbul 1998) 144-145, dn. 228. 1412 sayılı CMUK dönemindeki başka bir eserde de 135/a maddesinin, ifade veren, sorgusu yapılan ya da beyanına başvuru kimseler bakımından düşünülmesi gerektiği, bu sebeple, hükmün tanık ve bilirkişiler hakkında da tatbik edileceği belirtilmiştir. Bkz. Önder, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 88. Öğretide bir görüşe göre, CMK'nın 148 ve Al.CMK'nın 136a maddesindeki yasak sorgu yöntemleri, bilgi alma işlemi için değil, bunu aşan ve farklı bir mahiyete sahip olan ifade alma işlemleri için geçerlidir. Bkz. Gökpınar, *Şüphelinin Kolluk Tarafından Aldatılması*, 677. Bizce yine normun ihdas amacına göre bir değerlendirme yapılmalıdır. Kamu gücünü kullanarak bilgisine başvuru kişi üzerinde zorlamada bulunulması hâlinde CMK'nın 148'inci maddesinin kıyasen uygulanması gerektiği kanaatindeyiz.

¹¹³² Ünver ve Hakeri, Cilt III, 1646-1647.

¹¹³³ Schmitt, Meyer-Goßner/Schmitt Kommentar, § 136a StPO, 769, kn. 1; Kramer, *Strafverfahrensrecht*, 39, kn. 41; Volk ve Engländer, *Grundkurs StPO*, 42, kn. 13.

¹¹³⁴ Kramer, *Strafverfahrensrecht*, 39, kn. 41.

uygulanabilir¹¹³⁵. İfade alma ve sorgu kurallarının uygulanabilmesi, sorgulayanın, ceza soruşturma/kovuşturma organı sıfatını haiz olmasına bağlıdır¹¹³⁶. Bu kapsamda kolluk ve Cumhuriyet savcısının hüküm kapsamında yasak yöntemlere başvurabileceği hususunda tereddüt etmemek gerekir, ayrıca hükümde “yasak ifade ve sorgu yöntemleri” denildiği için hâkimler de bu yöntemleri uygulayabilir¹¹³⁷.

2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu’nun 53/c maddesinde olduğu üzere, kamu görevlisinin, göreviyle alakalı olarak işlediği iddia edilen

¹¹³⁵ Demirbaş, Şüphelinin İfadesinin Alınması, 377. Alman öğretisinde, 136a maddesinde geçen “sorgu” (*Vernehmung*) kavramının kapsamı ve yasak sorgu yöntemlerinin hangi durumda uygulanabileceği tartışmalıdır. Örneğin bir görüşe göre, aldatmaya ilişkin Al.CMK’nın 136a maddesi, yalnızca resmi sorgu işlemleri ile sınırlı olarak tatbik edilebilir. Bkz. Bijan Nowroussian, “Darf der Beschuldigte im Ermittlungsverfahren getäuscht werden? – Zur grundsätzlichen Zulässigkeit aktiver Täuschung im Ermittlungsverfahren” (2015), *Neue Zeitschrift für Strafrecht (NStZ)* (11), 625. Benzer şekilde baskın görüşe göre, Al.CMK’nın 136a maddesi anlamında sorgulama, işlemi yürüten görevlinin, bilgi kaynağı olan kimseyle resmi bir sıfatla karşı karşıya gelmesi ve ondan bu sıfatla bilgi talep etmesi hâlinde söz konusu olabilir, yani bu durumda, bilgi kaynağı olan kimse, resmi bir görevlinin kendisinden bilgi istediğinin farkındadır. Bkz. Schmitt, Meyer-Goßner/Schmitt Kommentar, § 136a StPO, 771, kn. 4. BGH, 31.03.2011 – 3 StR 400/10 (LG Düsseldorf) (Beck-online, ET: 01.02.2026). Bu konuda bilgi için bkz. Ritter, BeckFormB Strafverteidiger VII. 13. Beweisverbote, kn. 1. Bu görüş kapsamında, gizli soruşturmacı tarafından şüpheliden bilgi alınması, 136a maddesinin kapsamına girmez. Bkz. Bu konuda bilgi için bkz. Ritter, BeckFormB Strafverteidiger VII. 13. Beweisverbote, kn. 1. Alman öğretisinde, karşı yöndeki bir görüşe göre, 136a madde kapsamında “sorgu” kavramı, soruşturma organlarının, bilgi kaynağı olan kimseden doğrudan ya da dolaylı olarak beyan elde ettiği durumları kapsar şekilde anlaşılmalıdır. Aynı görüşe göre, sorgulanan kimsenin resmi bir sorgulamaya tabi tutulduğunun farkında olmadığı gizli sorgulamalar da bu kapsamdadır, zira kanun, devlet organlarının belirli yöntemleri tatbik etmesini yasaklıyor ve görevlileri, belirli aydınlatma yükümlülüklerini yerine getirmekle yükümlü kılıyorsa, yetkililerin, bu yasaklardan ve yükümlülüklerden sorgulama benzeri uygulamalara başvurmak suretiyle kaçması düşünülemez. Bu açıdan, resmi görevlilerin sorgulama esnasında özel kişiymiş gibi davranarak veyahut sorgulamayı görevlendirilmiş özel kişilere yaptırarak bu yükümlülüklerden kurtulması mümkün değildir. Nihayetinde aynı görüşe göre, bir kolluk görevlisinin, potansiyel müşteri kılığında, müşteri bulma amacıyla telefonunu kamuya açık şekilde yayımlayan bir partner bulma ajansını telefonla araması ya da gizli soruşturmacı veya güvenilir kişi tarafından gerçekleştirilen sorgulama faaliyetleri de Al.CMK’nın 136a maddesine tabi olmalıdır. Bkz. Gleß, Löwe-Rosenberg Großkommentar StPO 136a, 826, kn. 15.

¹¹³⁶ Feridun Yenisey ve Ayşe Nuhoglu, *Ceza Muhakemesi Hukuku* (13. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2025) 677.

¹¹³⁷ Nur Centel ve Hamide Zafer, *Ceza Muhakemesi Hukuku* (21. Bası, Beta Yayıncılık, İstanbul 2022) 273.

suçların soruşturulmasının bütünüyle idari mercilere bırakıldığı durumlarda, idarece görevlendirilen soruşturmacı, ilgili kanunlarda özel bir düzenleme bulunmadığı müddetçe, CMK'nın 147'nci maddesindeki ifade alma kurallarını tatbik edecek¹¹³⁸, dolayısıyla CMK'nın 148'inci maddesinin bu soruşturmalar açısından da uygulanması gündeme gelecektir.

Soruşturma organı sıfatı taşımayan özel kişiler bakımından da bu mesele ele alınmalıdır. Alman öğretisinde, Al.CMK'nın 136a maddesindeki yasakların kural olarak özel kişilerin davranışları bakımından geçerli olmadığı, genel olarak kabul görmektedir¹¹³⁹. Ancak istisnai olarak soruşturma organları adına veyahut onların teşvikiyle faaliyet gösteren özel kişiler bakımından 136a maddesinin tatbik edilebileceği, özel kişilerin davranışlarının soruşturma organlarına atfedilebilir olup olmadığı bu değerlendirmede belirleyici rol oynadığı, özel kişilerin davranışlarından önce ya da davranışları esnasında devlet organları tarafından en azından örtülü şekilde ve bilinçli olarak görevlendirilmeleri ya da desteklenmeleri hâlinde 136a maddesinin gündeme gelebileceği ifade edilmiştir¹¹⁴⁰.

1412 sayılı CMUK döneminde ileri sürülen bir görüşe göre, CMUK'nın 135/a maddesindeki yasaklar resmi makamlar tarafından gerçekleştirilen sorgulamalar için geçerlidir ve özel kişiler tarafından elde edilen bilgileri kapsamaz¹¹⁴¹. 5271 sayılı CMK döneminde de aynı görüşün ifade edildiği görülmektedir¹¹⁴².

Belirtelim ki, özel kişiler tarafından gerçekleştirilen hukuka aykırı delil elde etme yöntemlerinin CMK'nın 148'inci maddesine tabi olmaması, bu kişilerin elde ettikleri delillerin hukuka aykırı olmadığı anlamına gelmez. Zira Anayasa'nın 38/6'ncı maddesinde, kanuna aykırı elde edilmiş bulguların delil olarak kabul edilemeyeceğinin belirtilmesi, özel kişilerin elde ettikleri delilleri de kapsayıcı niteliktedir¹¹⁴³.

¹¹³⁸ Faruk Turhan ve Murat Aksan, "Ceza Muhakemesinde Şüphelinin İfadesinin Alınması ve Sorguya Çekilmesine İlişkin Hükümlerin Eleştirel Bir Değerlendirmesi" (2020), *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 24(2), 295.

¹¹³⁹ Ritter, BeckFormB Strafverteidiger VII. 13. Beweisverbote, kn. 1.

¹¹⁴⁰ Ritter, BeckFormB Strafverteidiger VII. 13. Beweisverbote, kn. 1.

¹¹⁴¹ Önder, Ceza Muhakemesi Hukuku, 93.

¹¹⁴² Centel ve Zafer, Ceza Muhakemesi Hukuku, 274.

¹¹⁴³ Bahri Öztürk, Durmuş Tezcan, Mustafa Ruhan Erdem, Esra Alan, Özge Sırma Gezer, Yasemin F. Saygılar, Özdem Özaydın, Efser Erden Tütüncü ve Mehmet Can Tok, *Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku* (18. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2024) 401; benzer Ali Rıza Çınar, "Hukuka Aykırı Kanıtlar" (2004), *Türkiye Barolar Birliği Dergisi* (55), 64.

Bilirkişiler hakkında CMK'nın 148'inci maddesinin tatbik edilip edilemeyeceği tartışmalıdır. CMK'nın 66/6'ncı maddesinde, “*Gerekli olması halinde, bilirkişi, mağdur, şüpheli veya sanığa mahkeme başkanı, hâkim veya Cumhuriyet savcısı aracılığı ile soru sorabilir. Ancak, mahkeme başkanı, hâkim veya Cumhuriyet savcısı, bilirkişinin doğrudan soru sormasına da izin verebilir. Muayene ile görevlendirilen hekim bilirkişi, görevini yerine getirirken zorunlu saydığı soruları, hâkim, Cumhuriyet savcısı ve müdafî bulunmadan da mağdur, şüpheli veya sanığa doğrudan doğruya yöneltebilir*” denilmiştir. İfade alma kurallarının tatbiki bakımından sorgulayanın soruşturma organı sıfatına sahip olması gerektiğinden söz etmiştik. Öğretide bir görüşe göre, bilirkişi bir soruşturma organı olmadığı için CMK'nın 66/6'ncı maddesi kapsamında gerçekleştirilen işlemin ifade alma olarak nitelendirilmesi söz konusu olmaz, dolayısıyla yasak yöntemlere ilişkin 148'inci madde bilirkişi hakkında uygulanamaz¹¹⁴⁴.

Yukarıda açıkladığımız üzere, her ne kadar CMK'nın 148'inci maddesinin lafzında “ifade alma ve sorgu”dan söz edilse de burada normun amacı dikkate alınarak bir değerlendirme yapılmalıdır. Norm ile kamu gücünü kullanan görevlilerin, ceza muhakemesinde bir beyan elde etmeye yönelik işlemlerinde, muhatap kimseler üzerinde baskı ve zorlamada bulunmalarını engellemek amaçlanmıştır. O hâlde, hâkimin yardımcısı olan ve örneğin, muayene etmekle görevlendirildiği kimseye karşı doğrudan soru yöneltebilen bilirkişinin de CMK'nın 148'inci maddesi kapsamında yasak yöntemlere başvurabileceğinin kabulü gerekir. Burada CMK'nın 66/6'ncı maddesi gözetilerek işlemi gerçekleştiren bilirkişi olduğu hâllerde, normun kıyasen uygulanmasına itiraz edilmemelidir. Türk öğretisinde de CMK'nın 66/6'ncı maddesi göz önüne alındığında, yasak yöntemlerin bilirkişi için de geçerli kabul edilmesi gerektiği ifade edilmiştir¹¹⁴⁵.

Neticede özel kişilerin hukuka aykırı olarak elde ettikleri deliller bakımından yapılan değerlendirme¹¹⁴⁶ burada da geçerlidir. CMK'nın 148'inci maddesinin bilirkişi hakkında dikkate alınmadığını farz edelim. O hâlde Anayasa'nın 38/6'ncı maddesi kapsamında bilirkişinin hukuka aykırı olarak elde ettiği beyan mutlak değerlendirme yasağına tabi olacaktır.

¹¹⁴⁴ Demirbaş, Şüphelinin İfadesinin Alınması, 369.

¹¹⁴⁵ Centel ve Zafer, Ceza Muhakemesi Hukuku, 274.

¹¹⁴⁶ Özel kişilerin hukuka aykırı olarak elde ettikleri delillerin Anayasa'nın 38/6'ncı maddesi kapsamında delil olarak kullanılmayacağı hakkında bkz. Öztürk, Tezcan, Erdem, Alan, Sırma Gezer, Saygılar, Özaydın, Erden Tütüncü ve Tok, Ceza Muhakemesi Hukuku, 401; Çınar, Hukuka Aykırı Kanıtlar, 64.

Bilirkişi hakkında CMK'nın 148'inci maddesi dikkate alınır, ilgili hükümdeki mutlak değerlendirme yasağı devreye girecektir. Neticede ispat hukuku açısından sonuçları bakımından bu görüşler arasında bir farklılık bulunmadığını söylemek gerekir.

Alman öğretisine göre, Al.CMK'nın 136a maddesindeki yasaklar, bilirkişi tarafından şüpheli üzerinde gerçekleştirilen inceleme faaliyetlerinde de tatbik edilmelidir¹¹⁴⁷. Alman Federal Mahkemesinin bir kararına konu olan olayda, şüpheli, fiilin işlendiği anda davranışlarının hukuki sonuçlarını anlayıp anlamadığıyla alakalı olarak bilirkişinin incelemesine tabi tutulmuş, bu esnada sorulara yalnızca “evet” ve “hayır” şeklinde isteksiz cevaplar vermiştir. Bunun üzerine bilirkişi, konuşmasını sağlamak için şüpheliye bir ilaç enjekte etmiş, şüphelinin normalde söylemek istediğinden daha fazlasını söylemesini sağlamıştır. Federal Mahkemeye göre, burada da şüphelinin iradesi üzerinde etkide bulunduğu için 136a maddesi tatbik edilmelidir¹¹⁴⁸. Öğretide, hâkimin yardımcısı olan bilirkişinin de 136a maddesini dikkate alma yükümlülüğüne sahip olduğu ifade edilmektedir¹¹⁴⁹.

II. YASAK İFADE VE SORGU YÖNTEMLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

A. Kötü Davranma ve İşkence

Kötü davranma, çok önemsiz olmadığı müddetçe bedensel ya da ruhsal sağlığı bozucu nitelikteki bütün davranışlar olarak anlaşılmalıdır¹¹⁵⁰. Kötü davranmanın varlığı için vurma, dövme gibi doğrudan

¹¹⁴⁷ Roxin ve Schünemann, Strafverfahrensrecht, 218; Ritter, BeckFormB Strafverteidiger VII. 13. Beweisverbote, kn. 1.

¹¹⁴⁸ BGH, 04.03.1958 – 5 StR 7/58 (LG Lübeck) (Beck-online, ET: 18.01.2026).

¹¹⁴⁹ Kramer, Strafverfahrensrecht, 38, kn. 39.

¹¹⁵⁰ Aysun Altunkaş, “5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu Kapsamında İfade Alma ve Sorgu” (2020), *Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 15(195-196), 1507. Alman Ceza Kanunu'nun (Al.CK) 223'üncü maddesindeki yaralamaya ilişkin (*Körperversetzung*) düzenlemesi, kötü davranma kavramıyla örtüştüğüne göre, şüpheliye bedenen kötü muamelede bulunulması ya da onun sağlığının bozulması, bu minvalde düşünülmelidir. Bu konuda bkz. Kühne, Strafprozessrecht, 509, kn. 893; Kramer, Strafverfahrensrecht, 40, kn. 43; Kindhäuser ve Schumann, Strafprozessrecht, 69, kn. 35. Türk öğretisinde de vücut dokunulmazlığına ve sağlığa yönelik, kasten gerçekleştirilen her türlü saldırı ve zarar vermelerin bu kapsamda olduğu ifade edilmiştir. Bkz. Faruk Turhan, *Ceza Muhakemesi Hukuku* (Asil Yayın Dağıtım, Ankara 2006) 190.

müdahalelerde¹¹⁵¹ bulunması zorunlu bir şart değildir¹¹⁵². Şüphelinin iradi karar verme ve iradi hareket etme özgürlüğünü kullanmasını engelleyecek nitelikte, gürültüye veya parlak ışığa maruz bırakılması, uykudan mahrum bırakılması, karanlık hücrelere tabi tutulması gibi davranışlar da kötü davranma kapsamında telakki edilir¹¹⁵³. Keza aç bırakma ya da soğuğa maruz bırakma gibi davranışlar da örnek olarak sayılabilir¹¹⁵⁴. Yani şüphelinin fiziksel durumuna yönelik dolaylı etkiler de kötü muamele olarak kabul edilmektedir¹¹⁵⁵.

AIHM'ye göre, şüphelilerin uykudan mahrum bırakılmaları, kişide fiziksel ve zihinsel acıya sebep olup sorgulama sırasında mağdurlarında akut psikotik bozukluğa yol açtığından insanlık dışı ve aşağılayıcı muamele niteliğindedir¹¹⁵⁶. Bu olayda görüldüğü üzere, somut olayın şartlarına göre uzun süreli uykusuz bırakma, kötü muamele teşkil edebilir¹¹⁵⁷.

Kötü muamele mahiyetindeki davranışlar ihmali olarak da tezahür edebilir¹¹⁵⁸. Örneğin tıbbi açıdan ihtiyaç duyduğu ilaçların şüpheliye verilmemesi, ihmali davranışla gerçekleştirilen kötü muameleye örnek olarak verilebilir¹¹⁵⁹. Ancak yoksunluk sendromu çekiyor olsa dahi şüpheliye alkol

¹¹⁵¹ Kötü muamele mahiyetindeki doğrudan bedensel müdahale içeren davranışlara, şüphelinin saçının çekilmesi, tekmelenmesi, tokat atılması, yerde sürüklenmesi ya da üzerine tükürülmesi örnek olarak verilmiştir. Bkz. İsmail Malkoç ve Mert Yüksektepe, *Açıklamalar ve Yorumlarla 5271 Sayılı Yeni Ceza Muhakemesi Kanunu 1. Cilt: (Madde 1-202)* (Malkoç Kitabevi, Ankara 2008) 792.

¹¹⁵² Kühne, *Strafprozessrecht*, 509, kn. 893; benzer Cihan, *Sorgu Yöntemleri*, 79.

¹¹⁵³ Kühne, *Strafprozessrecht*, 509, kn. 893; benzer Ahmet Gökcen, Murat Balcı, M. Emin Alşahin ve Kerim Çakır, *Ceza Muhakemesi Hukuku* (7. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara 2023) 290.

¹¹⁵⁴ Kramer, *Strafverfahrensrecht*, 40, kn. 43; benzer Turhan, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 190; Şahin, *Gazi Şerhi*, 453.

¹¹⁵⁵ Şahin, *Sanığın Kolluk Tarafından Sorgulanması*, 190.

¹¹⁵⁶ AIHM, "Ireland v. Birleşik Krallık", Başvuru No: 5310/71, 18 Ocak 1978, prg. 167-168 (HUDOC, ET: 20.02.2026).

¹¹⁵⁷ Ekin Deniz Horzum, *Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararları Bağlamında Yasak Sorgu Yöntemleri*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2011, 67-68.

¹¹⁵⁸ Kühne, *Strafprozessrecht*, 509, kn. 893; Şahin, *Gazi Şerhi*, 453; benzer Horzum, *Yasak Sorgu Yöntemleri*, 55.

¹¹⁵⁹ Kramer, *Strafverfahrensrecht*, 40, kn. 43. Yine katlanılmaz acılar içinde olan şüphelinin tedavi ettirilmemesi de ihmali davranışla kötü muamele niteliğindedir. Bkz. Centel ve Zafer, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 274.

ve uyuşturucu madde temin edilmesi noktasında hukuki bir yükümlülüğün bulunduğundan söz edilemez¹¹⁶⁰.

Kötü muamele ile benzerlik gösteren yasak sorgu yöntemlerinden bir diğeri işkencedir. TCK'nın işkence suçuna ilişkin 94/1'inci maddesi, işkenceyi, bir kamu görevlisinin, “*bir kişiye karşı insan onuruyla bağdaşmayan ve bedensel veya ruhsal yönden acı çekmesine, algılama veya irade yeteneğinin etkilenmesine, aşağılanması yol açacak davranışları*” gerçekleştirmesi olarak tanımlamıştır. Ancak yasak yöntemlerden biri olarak işkence, neredeyse her zaman şüpheli ya da sanığı adli kovuşturmada belirli bir şekilde davranmaya zorlamak amacıyla gerçekleştirilir¹¹⁶¹. Uluslararası metinlerde bahsedilen bu amaç unsuruna vurgu yapılmaması sebebiyle TCK'daki işkence tarifinin yetersiz kaldığı ifade edilmektedir¹¹⁶². Nitekim BM İşkenceye Karşı Sözleşme'nin 1'inci maddesinde, işkence, “*bir kimseye kendisinden veya üçüncü bir kişiden bilgi ya da ikrar elde etmek, kendisinin veya üçüncü bir kişinin işlediği ya da işlediğinden şüphelenilen bir fiil sebebiyle onu cezalandırmak, kendisinin veya üçüncü bir kişinin gözünü korkutmak ya da onları zorlamak maksadıyla veyahut herhangi bir ayrımcılığa dayalı sebeple, bir resmi görevli veya resmi sıfatla hareket eden bir başkası tarafından veya onun kışkırtmasıyla ya da rızası veya onayıyla fiziksel ya da zihinsel olarak kasten şiddetli acı ya da ıstırap çektirilmesi*” olarak tanımlanmıştır. Buna karşılık bahsi geçen tanım da işkencenin kötü muamele gibi kavramlardan farkını göstermediği için eksiktir. Zira şüpheliye süreklilik arz etmeyecek şekilde bedensel acı verilmesi kötü muamele teşkil ederken, bu acıların zamana yayılan ve sürekli olarak verilmesi işkence olarak adlandırılır¹¹⁶³. İşkence niteliğindeki bir davranış, evleviyetle kötü muameledir, ancak kötü muameleyi aşan bir mahiyet arz eder. Söz gelimi

¹¹⁶⁰ Kramer, Strafverfahrensrecht, 40, kn. 43.

¹¹⁶¹ Benzer Önok, İşkence Suçu, 35. İkrar elde etmek amacıyla geçmişte sıklıkla başvuru alan işkencenin, hatalı mahkûmiyetlere sebep olduğu, işkence ile sorgulayanın istediği şeyleri söyletemeyeceği bir kimsenin bulunmadığı ifade edilmiştir. İşkencenin en büyük sakıncalarından biri de telafi edilemez oluşudur, işkenceye maruz kalan kimsenin suçsuzluğu anlaşıldığında bunun nasıl izah edilebileceği de ayrı bir meseledir. Bkz. Faruk Erem, *Ceza Usulü Hukuku* (5. Bası, Sevinç Matbaası, Ankara 1978) 171-172. Susma hakkı ile işkence yasağı bir arada düşünülmelidir, zira sanık açıklamada bulunmak zorunda olsaydı, işkencenin resmen kabulüne gidilmesi söz konusu olabilirdi. Bkz. Öztekin Tosun, *Türk Suç Muhakemesi Hukuku Dersleri Cilt 1: Genel Kısım* (3. Bası, Fakülteler Matbaası, İstanbul 1981) 621.

¹¹⁶² Benzer Demirbaş, İşkence, 24.

¹¹⁶³ Turhan, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 190; benzer Centel ve Zafer, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 275; Özbek, Doğan ve Bacaksız, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 220.

karanlık bir odada çok yoğun bir ışığın şüphelinin açık tutmaya zorlanan gözlerine doğrudan odaklanması ya da tutulması, kötü muamele teşkil etmesinin yanında uzun süreli ve tekrarlanan bir niteliğe sahip olması sebebiyle aynı zamanda işkencedir¹¹⁶⁴.

Nihayetinde öğretide isabetli bulduğumuz tarife göre, hukuki anlamda işkence; “bir kamu görevlisi veya onun nüfuzu, teşviki veya hoşgörüsünün himayesi altında hareket eden bir şahıs tarafından, mağduru adli kovuşturmayla ilgili olarak belirli bir şekilde davranmaya zorlamak ya da işlediği veyahut işlediğinden şüphe edilen bir fiil ya da herhangi temele dayalı ayrımcılık sebebiyle cezalandırmak saikiyle işlenip kişide fiziksel ya da psikolojik olarak yoğun acı veya ıstırap doğurarak ya da herhangi bir şekilde insan onuruna ağır bir saldırı teşkil ederek onun manevi bütünlüğüne zarar vermeye elverişli her türlü kasıtlı hareket”tir¹¹⁶⁵.

Kötü muamele niteliğindeki davranışların aynı zamanda işkence olup olmadığındaki sınırları belirlemek oldukça güçtür¹¹⁶⁶. Kötü muamele ve işkence arasındaki ayırım ölçütleri, AİHM kararlarına da sıklıkla konu olmuştur. AİHM’ye göre, AİHS’nin 3’üncü maddesinde bir arada düzenlenen “işkence” ile “insanlık dışı ya da aşağılayıcı muamele” kavramları, tatbik edilen şiddetin ağırlığı itibarıyla birbirinden farklıdır, bir davranışın, işkence teşkil edip etmediği, ciddi acı ve ıstırap doğurup doğurmadığına bakılarak değerlendirilmelidir¹¹⁶⁷.

AİHM, “Ireland v. Birleşik Krallık” başvurusuna konu olan olayda¹¹⁶⁸, gözetiminde bulunanların, a) sorgulama sırasındaki zaman dilimi dışında başlarına çuval geçirilmesi, b) saatlerce acı verici bir pozisyonda duvara yaslanmaya zorlanmaları, c) sürekli ve tekdüze bir gürültüye maruz bırakılmaları, d) uykudan mahrum bırakılmaları ve e) aç ve susuz bırakılmaları söz konusudur. AİHM’ye göre, önceden planlı olarak saatlerce ve aralıksız şekilde bu yöntemlerin bir arada uygulanması, bedensel

¹¹⁶⁴ Şahin, Gazi Şerhi, 455.

¹¹⁶⁵ Önok, İşkence Suçu, 35.

¹¹⁶⁶ Centel ve Zafer, Ceza Muhakemesi Hukuku, 275; benzer Şahin, Sanığın Kolluk Tarafından Sorgulanması, 190; Turhan, Ceza Muhakemesi Hukuku, 190; Gökçen, Balcı, Alşahin ve Çakır, Ceza Muhakemesi Hukuku, 290.

¹¹⁶⁷ Ayşe Nuhuğlu, “İşkence Yasağı ve İşkence Suçu”, Prof. Dr. Sahir ERMAN’a Armağan (Alfa Basım Yayım Dağıtım, İstanbul 1999) 534. AİHM, davranışın süresi, mağdurdaki fiziki ve ruhsal etkileri, bazen mağdurun cinsiyeti, sağlık durumu, yaşı gibi somut olaya özgü kriterler ile bu ayırımı değerlendirmektedir. Bkz. Altunkaş, İfade Alma ve Sorgu, 1509.

¹¹⁶⁸ Başvuru No: 5310/71, 18 Ocak 1978 (HUDOC, ET: 20.02.2026). Ayrıca bkz. Nuhuğlu, İşkence Yasağı, 534; Horzum, Yasak Sorgu Yöntemleri, 59-60.

yaralanmaya yol açmamakla birlikte, mağdurlarında yoğun fiziksel ve zihinsel acıya sebep olmuş ve sorgulama esnasında mağdurlarında akut psikotik bozukluğa yol açmıştır. Bu yönüyle AIHS'nin 3'üncü maddesi anlamında, insanlık dışı muamele mevzubahistir. Ek olarak, bu yöntemler, mağdurlarında korku ve aşağılık duygularını uyandırarak onları küçük düşürebilecek ve muhtemelen onların fiziksel ve ahlaki dirençlerini kırabilecek nitelikte olduklarından aşağılayıcı muamele kapsamına da girmektedir. Mahkemeye göre, işkence kavramı ile çok ciddi ve acımasız acılara sebep olan, kasıtlı gerçekleştirilen davranışlar kastedilmektedir. Mahkeme, somut olayda birlikte tatbik edilen beş yöntemin, işkence düzeyine ulaşan nitelikte, özel yoğunluk ve zulüm düzeyinde bir acıya sebep olmadığını açıklamış, bunların insanlık dışı ve aşağılayıcı muamele kapsamına girdiğini belirtmiştir (prg. 167-168). AIHM'nin söz konusu kararına katılmamız mümkün değildir. Zira soğuk ya da sıcakta tutma, yiyecek ya da içecekten mahrum bırakma gibi davranışların, uzun süreli ve tekrarlanan şekilde tatbiki, aynı zamanda işkence niteliğindedir¹¹⁶⁹.

Yakın tarihli bir AIHM kararında, başvuranın hakkında hükmedilen müebbet hapis cezasının infaz rejiminin oldukça katı olduğu, cezaevinin yüksek güvenli bölümlerinde tutulan başvuranın hücre dışındaki faaliyetlerinin çok az olduğu, gün boyunca hücre kapısının kilitli kaldığı, diğer mahkûmlardan tamamen ayrı tutulduğu belirtilmiştir. Başvuranın maruz kaldığı kötü şartların, müebbet hapis cezasını çektiği katı infaz rejimi ve hapis cezasının süresinin uzunluğuyla birlikte dikkate alındığında, hapis cezasının infazının doğasında bulunan acıdan çok daha fazla çileye sebep olduğu ifade edilmiştir. Neticede AIHM, bu hususların AIHS'nin 3'üncü maddesinde düzenlenen insanlık dışı ve aşağılayıcı muamele yasağını ihlal ettiği sonucuna ulaşmıştır¹¹⁷⁰.

AIHM kararına konu olan bir olayda, kolluk görevlileri, şüpheliyi saçından tutup sürükleyerek götürmüş, şüpheli, her iki yanda kendisine çelme takıp yere düşürmek için yerleştirilmiş olan kolluk görevlilerinin oluşturduğu bir koridor boyunca koşmaya zorlanmış ve bir kolluk görevlisi, şüpheliye cinsel organını göstermiştir. Mahkeme, gerçekleştirilen davranışların herkes için tiksindirici ve aşağılayıcı nitelikte olduğunu, şüpheli üzerinde tatbik edilen fiziksel ve zihinsel şiddet bir bütün olarak dikkate alındığında,

¹¹⁶⁹ Şahin, Saniğin Kolluk Tarafından Sorgulanması, 192.

¹¹⁷⁰ AIHM, "Simeonovi v. Bulgaristan", Başvuru No: 21980/04, 12 Mayıs 2017 (HUDOC, ET: 13.04.2025).

şüphelide ağır acı ve ızdıraba yol açtığını, özellikle ciddi ve zalimane nitelik arz ettiğini, neticede işkence boyutuna ulaştığını açıklamıştır¹¹⁷¹.

AIHM'nin Almanya aleyhine başka bir kararına konu olan olayda¹¹⁷², yetkili makamlar, başvuranın midesinden delil elde etmek amacıyla başvurana kusturucu ilaçlar vermiştir. AIHM hem müdahalenin tatbik edilme şekli hem de başvuranda meydana getirdiği etkiler sebebiyle AIHS'nin 3'üncü maddesinin ihlal edildiğini açıklamış, başvurana insanlık dışı ve aşağılayıcı muamelede bulunduğu sonucuna ulaşmıştır. Mahkemeye göre, başvuranın rızası hilafına tatbik edilen işlem, onun zihinsel ve fiziksel bütünlüğüne ciddi bir müdahale teşkil etmiş, başvuranın kasmaya zorlanması, tedavi amacından değil, daha az müdahaleci yöntemlerle elde edilebilecek olan delillerin elde edilmesi amacından kaynaklanmıştır. Mahkeme ayrıca, işlemin tatbik edilme şeklinin, başvuranda korku ve ıstırap gibi duyguların uyanmasına yol açtığını ve başvuranın onur kırıcı bir duruma düşmesine sebep olduğunu belirtmiştir. Ek olarak, müdahaleden önce uygun bir anamnez alınmadığı için prosedür, başvuranın sağlığı bakımından riskler barındırmıştır. Mahkemeye göre, kişinin kendini suçlayıcı beyanda bulunmaya zorlanamayacağı ilkesi de ihlal edilmiştir¹¹⁷³.

Bedensel ya da ruhsal yönden acı veren davranışlar işkence teşkil edebilir. Falaka ve filistin askısı uygulama, elektrik verme, organ sokmak suretiyle cinsel saldırıda bulunma gibi doğrudan bedensel müdahale niteliğindeki davranışlar ile sahte infaz görüntülerinin şüpheliye izletilmesi, şüphelinin organını keser gibi yapma şeklindeki ruhsal acı vermeye odaklanan davranışlar buna örnek verilebilir¹¹⁷⁴. Keza ikrarda bulunmaya zorlamak adına soğuk bir odada oldukça ince kıyafetlerle beyanının alınması örneğinde olduğu gibi bedensel temasa başvurmadan, şüphelinin sinir sistemi, psikolojik direnme gücü üzerinde etki doğuran hareketler de işkence niteliğinde olabilir¹¹⁷⁵.

¹¹⁷¹ AIHM, "Selmouni v. Fransa", Başvuru No: 25803/94, 28 Temmuz 1999, prg. 103-105 (HUDOC, ET: 24.01.2025). Ayrıca bu konuda bkz. Malkoç ve Yüksektepe, Ceza Muhakemesi Kanunu, 796.

¹¹⁷² "Jalloh v. Almanya", Başvuru No: 54810/00, 11 Temmuz 2006 (HUDOC, ET: 01.02.2026).

¹¹⁷³ Karar hakkında ayrıca bkz. Ritter, BeckFormB Strafverteidiger VII. 13. Beweisverbote, kn. 2.

¹¹⁷⁴ Malkoç ve Yüksektepe, Ceza Muhakemesi Kanunu, 795.

¹¹⁷⁵ Şahin, Gazi Şerhi, 455-456. İşkence, uzun süreli şekilde cereyan eden ve psişik eziyet niteliğindeki aşağılamalar, hor görmeler, bağırıp çağırılmalar, yakınlarının başına bir şey

Yargıtay'ın eski tarihli bir kararına konu olan copla dövme, karın ve baş bölgesinin hedef alınması suretiyle sayısız yumruk atma, ayaklardan bağlamak suretiyle baş aşağı sallandırıp bu vaziyette iken yumruklayıp tekme atma, cinsel organları telle bağlayıp elektrik akımı geçirme, tuz ve un karışımı yoğunlaştırılmış bulamacı kusturana kadar verme ve cop darbeleri ile yutturma eylemleri neticesinde şüphelilerin öldüğü bir olayda, işkencenin mevcut olduğu haklı olarak ifade edilmiştir¹¹⁷⁶.

Tiksinti duygularının doğmasına sebep olabilecek konuların tartışılması, muhakemenin devamı bakımından zorunluysa ve bu şekilde şüpheli üzerinde manevi bir baskı tatbik etmek amaçlanmıyorsa, bu türden davranışlar işkence olarak nitelendirilemez¹¹⁷⁷.

B. İlaç Verme

CMK'da isabetli şekilde “zorla” ibaresi kullanılmamıştır, zira şüphelinin iradesini ortadan kaldıracak müdahalelere rızasının olması, bunların yasak yöntemler olduğu gerçeğini değiştirmez¹¹⁷⁸. 1412 sayılı CMUK'ta “zorla ilaç verme” ibaresine yer verilmişti (m. 135/a).

İlaç verme, enjeksiyonla, yiyecek ve içecek maddeleriyle, solunum veya deri teması gibi her türden yöntemle katı, sıvı ya da gaz formundaki bir maddenin şüphelinin vücuduna girmesi suretiyle gerçekleştirilebilir¹¹⁷⁹. Beyanda bulunmaya isteksiz olan şüphelilerin konuşmasını sağlamak için

geldiğinden cihetle korkuya sevk etmeler şeklinde manevi olarak da gerçekleştirilebilir. Bkz. Cihan, Sorgu Yöntemleri, 80; Şahin, Gazi Şerhi, 456.

¹¹⁷⁶ Yargıtay, 8. CD., T. 19.01.1983, E. 1982/4297, K. 1983/147 (Yargıtay Kararları Dergisi, Mart/1983, 9(3), 445 vd).

¹¹⁷⁷ Şahin, Gazi Şerhi, 456-457.

¹¹⁷⁸ Özbek, Doğan ve Bacaksız, Ceza Muhakemesi Hukuku, 220-221; benzer Özboyacı, Yasak İfade Alma, 70-71.

¹¹⁷⁹ Kindhäuser ve Schumann, Strafprozessrecht, 70, kn. 38; Schmitt, Meyer-Goßner/Schmitt Kommentar, § 136a StPO, 773, kn. 10; benzer Şahin, Gazi Şerhi, 457-458; Malkoç ve Yüksektepe, Ceza Muhakemesi Kanunu, 797.

başvurulan doğruluk serumu gibi araçlar da bu kapsamdadır¹¹⁸⁰. Şüpheliye uyuşturucu, sakinleştirici, uyarıcı maddeler ve alkol verilmesi de yasaktır¹¹⁸¹.

Narkoanaliz, bazı ilaçlarla iradenin zayıflatılması suretiyle esasen söylenmek istenen hususların şuur üstüne çıkarılmasına yönelik faaliyetlerdir¹¹⁸². Bu türden ilaçlara başvurarak kişinin irade ve sinir sistemi arasındaki denge bozulur ve iradesi yok edilir, neticede şüphelinin konuşmama yönündeki direncinin çözülmesini sağlamak hedeflenir¹¹⁸³.

Maddenin miktarı beyanda bulunanın özgür iradesini etkilemediği sürece, gıda maddeleri, alkolsüz içecekler, kahve ya da tütün ürünleri ile tıbbi açıdan gerekli görülen ilaçlar yasak kapsamında değildir¹¹⁸⁴. Güçlendirici ya da kişinin zinde hissetmesini sağlayacak medikal ilaçların da yasak kapsamında olmadığı ifade edilmektedir¹¹⁸⁵. Alman Federal Mahkemesinin bir kararında, sigara tiryakisi olarak nitelendirilebilecek olan şüphelilere, belirli şartlar altında sigara vaadinde bulunulması ya da temin edilmesinin, onların iradi karar verme süreçlerini etkileyebileceği, bu gibi hâllerde sigaranın da 136a maddesinde yasaklanan maddeler arasında yer alacağı, ancak sigaranın irade üzerinde böyle bir etkisinin bulunmadığı durumların yasak kapsamında olmadığı ifade edilmiştir¹¹⁸⁶.

Maddenin sorgulamayı yürüten görevli tarafından verilip verilmediği veyahut bizzat şüpheli tarafından sorgudan önce ya da sorgu sırasında alınıp alınmadığı önemsizdir, irade özgürlüğü etkilendiği sürece bunlar da yasak kapsamındadır¹¹⁸⁷. Sanığın irade özgürlüğünü etkileyen bir hâlin fiili olarak

¹¹⁸⁰ Kindhäuser ve Schumann, Strafprozessrecht, 70, kn. 38. İradeyi zayıflatan ilaçlar, şüpheliyi, gerçek olmayan, yalnızca aklından geçirdiği, bilinçaltında sakladığı düşünceleri açıklamaya ve bunları gerçekten yaşanmış gibi anlatmaya sevk edebilir, böylece soruşturmanın yanlış yönde ilerlemesine yol açabilir. Bkz. Tosun, Türk Suç Muhakemesi Hukuku, 622.

¹¹⁸¹ Christian Monka, “StPO § 136a Verbotene Vernehmungsmethoden; Beweisverwertungsverbote”, editör Jürgen Graf: *Beck’sche Online-Kommentare: BeckOK StPO mit RiStBV und MiStra* (58. Baskı, C.H. Beck, München 2025) (BeckOK StPO § 136a) kn. 13; benzer Demirbaş, Şüphelinin İfadesinin Alınması, 362.

¹¹⁸² Detaylı bilgi için bkz. Öztekin Tosun, “Narko – Analiz ve Ceza Hukuku” (1963), *Journal of Istanbul University Law Faculty* 29(1-2), 47.

¹¹⁸³ Şahin, Sanığın Kolluk Tarafından Sorgulanması, 197.

¹¹⁸⁴ Kindhäuser ve Schumann, Strafprozessrecht, 70, kn. 38.

¹¹⁸⁵ Şahin, Sanığın Kolluk Tarafından Sorgulanması, 195.

¹¹⁸⁶ Bkz. BGH, 07.05.1953 – 5 StR 934/52 (SchwG Kiel) (Beck-online, ET: 22.01.2026).

¹¹⁸⁷ Schmitt, Meyer-Goßner/Schmitt Kommentar, § 136a StPO, 773, kn. 10; Ritter, BeckFormB Strafverteidiger VII. 13. Beweisverbote, kn. 4; Monka, BeckOK StPO § 136a,

varlığı yeterlidir, bu hâlin ne şekilde meydana geldiği önem arz etmez¹¹⁸⁸. Alman mahkemesinin bir kararında, şüphelinin irade özgürlüğünü ortadan kaldıran ağır sarhoşluk hâline bizzat kendi davranışıyla sebep olduğu hâllerde veyahut sorgu görevlisinin, bunun sonucunda irade özgürlüğünün etkilendiğini bilmediği durumlarda dahi elde edilen beyanın delil olarak değerlendirilemeyeceği belirtilmiştir. Buna göre, maddeye maruz kalmayla ilgili yöntemin değerlendirilmesinde belirleyici olan, yalnızca ortaya çıkan objektif durumdur¹¹⁸⁹.

C. Yorma

Kanun koyucu “yorma” kavramına yer verse de (CMK’nın 148; 1412 sayılı CMUK m. 135/a) mahiyeti gereği her sorgu işleminin beyanda bulunanı yoracağı, burada kastedilenin, şüphelinin “*bitap hâle getirilmesi*” olduğu ifade edilmiştir¹¹⁹⁰. Yasaklanan, irade gücü tükenene kadar sorgulamalar yoluyla özgür iradeyi zayıflatmaktır¹¹⁹¹. Nitekim dürtüsel öfke patlamalarına eğilimli biri olan sanığın, ikrarda bulunmadan önceki 30 saatlik diliminde uyuma imkânı bulamadığı bir vakada, Alman Federal Mahkemesi, Al.CMK’nın 136a maddesi gereğince yasak sorgulama yönteminin bulunduğunu, zira sanığın irade özgürlüğüne etkide bulunan bir yorgunluk hâlinin söz konusu olduğunu açıklamıştır¹¹⁹².

İfade alma ve sorgunun süresine ilişkin kanunda bir düzenleme yer almasa da her işlemde olduğu gibi bu sürenin belirlenmesinde de orantılılık ilkesi göz önünde bulundurulmalıdır¹¹⁹³. Gece gündüz demeden kesintisiz

kn. 13; benzer Centel ve Zafer, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 275-276; Şahin, Sanığın Kolluk Tarafından Sorgulanması, 195-196; benzer Candide Şentürk, “Ceza Muhakemesinde İfade ve Sorgu” (2012), *Ceza Hukuku Dergisi* 7(19), 216.

¹¹⁸⁸ Şahin, Sanığın Kolluk Tarafından Sorgulanması, 195.

¹¹⁸⁹ OLG Köln (1. Strafsenat), 25.10.1988 – Ss 567/88 (Beck-online, ET: 01.02.2026). Bu konuda ayrıca bkz. Ritter, BeckFormB Strafverteidiger VII. 13. Beweisverbote, kn. 4.

¹¹⁹⁰ Önder, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 90.

¹¹⁹¹ Schmitt, Meyer-Goßner/Schmitt Kommentar, § 136a StPO, 773, kn. 8. Günlerce dönüşümlü olarak sorguya çekme burada örnek olarak verilmektedir. Bkz. Şentürk, İfade ve Sorgu, 217. İfade alma süresinin, ifadesi alınanın aşırı yorulmasına sebep olacak ölçüde uzun tutulması hâlinde yasak yöntemin söz konusu olacağı hakkında bkz. Mehmet Arıcan, “Ceza Muhakemesi Hukukunda İfade Alma ve Sorgu” (2009), *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 17(1), 48-49.

¹¹⁹² BGH, 24.03.1959 – 5 StR 27/59 (SchwG Stade) (Beck-online, ET: 18.01.2026).

¹¹⁹³ Özge Apiş, “Güncel Yargı Kararları ve Yasa Değişiklikleri Işığında İfade Alma ve Sorgu Sırasında Şüpheli/Sanığın Hakları” (2019), *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi* 25(1), 61.

olarak gerçekleştirilen sorgulamalarda, şüphelinin bu durumun sona ermesi için her şeyi kabullenme eğilimi görülebilir¹¹⁹⁴.

Alman Federal Mahkemesine göre, sorgulamanın yalnızca gece yapılmış olması, sorgulamayı yapan görevlinin şüpheliyi yormayı amaçladığı veyahut şüphelinin iradi karar verme ve iradi hareket etme özgürlüğünün olumsuz olarak etkilenmesine sebep olacak kadar yorgun olduğu sonucuna ulaşılabilmesi için yeterli değildir. Bir kasten öldürme suçunun işlendiği yönündeki şüphelerin ivedi şekilde açıklığa kavuşturulması için sorgulamanın gece vakti yapılması zorunlu olmuşsa, burada Al.CMK'nın 136a maddesindeki yasak yöntemlere başvurulduğu sonucu çıkarılamaz¹¹⁹⁵. Esas tespit edilmesi gereken, şüphelinin gerçekten de iradesinin etkileneceği derecede yorgun olup olmadığıdır, ancak bu durumun görevliler tarafından kasıtlı olarak yaratılıp yaratılmadığı veyahut bu yorgunluk hâline bizatihi sorgulama işleminin sebep olup olmadığı gibi hususların araştırılmasına ihtiyaç yoktur¹¹⁹⁶.

D. Cebir veya Tehditte Bulunma

TCK'nın cebir suçunun düzenlendiği 108'inci maddesinin gerekçesinde, cebir kavramına ilişkin açıklamalarda bulunulmuş ve *“kişiyeye karşı fiziki güç kullanmak suretiyle, onun veya bir üçüncü kişinin iradesi ve davranışları üzerinde zecrî bir etki meydana getirilmesidir. Cebre maruz kalan kişi, bu fiziki gücün meydana getirdiği acının etkisiyle belli bir davranışta bulunmaya zorlanmaktadır”* denilmiştir.

¹¹⁹⁴ Cihan, Sorgu Yöntemleri, 84. Bu tip uzun sorgulamaların, şüphelide zihinsel bir tesir oluşturmak suretiyle ikrar elde etmeyi amaçladığı hakkında ayrıca bkz. Erem, Ceza Usulü Hukuku, 169-170.

¹¹⁹⁵ BGH, 30.10.1951 – 1 StR 393/51 (SchwG Ellwangen) (Beck-online, ET: 18.01.2026). Ayrıca bu konuda bkz. Roxin ve Schünemann, Strafverfahrensrecht, 219. Aynı yönde başka bir Alman Federal Mahkemesi kararında, şüphelinin sorgulamayı özgür iradesiyle takip etmesine imkân tanıyacak seviyede bir zihinsel durumu haiz olmasının yeterli olduğu, sorgulamanın sırf gece yapılmasının yasak sorgu anlamına gelmeyeceği belirtilmiştir. Mahkeme, bilhassa ciddi suçların soruşturulmasının aciliyet gerektirdiğine vurgu yaparak suçların aydınlatılması ile şüphelinin hakları arasında bir nevi denge kurmayı amaçlamıştır. Bkz. BGH, 15.05.1992 – 3 StR 419/91 (LG Osnabrück) (Beck-online, ET: 22.01.2026). Sırf gece yapılmasının yasak sorgu yöntemi olmadığı hakkında ayrıca bkz. Önder, Ceza Muhakemesi Hukuku, 90; Demirbaş, Şüphelinin İfadesinin Alınması, 363; Turhan, Ceza Muhakemesi Hukuku, 192.

¹¹⁹⁶ Roxin ve Schünemann, Strafverfahrensrecht, 219. Hatta bitkinlik hâlinde alınan ifade, sorgulayan bu hâlin varlığını bilmesede dahi delil olarak değerlendirilemez. Bkz. Önder, Ceza Muhakemesi Hukuku, 93.

Tehdit suçuna yer veren TCK'nın 106'ncı maddesinin gerekçesine göre, meydana gelmesi failin isteğinin yerine getirilmemesi kaydına bağlı olarak ileride gerçekleşecek bir tecavüz, kötülük mağdura bildirilmekte, mağdur bu beyanın etkisiyle belirli bir davranışta bulunmaya mecbur edilmektedir. CMK'nın 148'inci maddesi anlamında, yasak sorgulama yöntemi olan tehdit, şüphelinin beyanda bulunmasını sağlamak adına kanunda izin verilen sınırların dışında işlemler yapılacağına kendisine bildirilmesidir¹¹⁹⁷. Şüpheliye, kendisinden istenildiği şekilde beyanda bulunmadığı takdirde kendisine ya da yakınlarına bir kötülük gerçekleştirileceğinin söylenmesi, yasak sorgulama yöntemi olan tehdide başvurulduğu anlamına gelir¹¹⁹⁸. Suçun inkârı hâlinde cezanın arttırılacağına bildirilmesi de tehdit niteliğindedir¹¹⁹⁹.

Al.CMK'nın 136a maddesinin 1'inci fıkrasının 3'üncü cümlesinde, “*kanuni düzenlemelere göre tatbik edilmesine izin verilmeyen bir tedbiri uygulamakla tehdit etmek*” yasak yöntemler arasında sayılmıştır. Alman Federal Mahkemesi, hâkimin, sanığa suçunu ikrar etmeyip delil ikamesi talebinde bulunması hâlinde tutuklanacağını açıkça belirttiği bir olayda, yasak sorgulama yöntemlerinden biri olan tehdidin bulunduğu sonucuna ulaşmıştır¹²⁰⁰. Şüpheli, somut bir durumda hukuka aykırı bir tedbire başvurulacağından cihetle tehdit edilir ve bu durum, tehdit edilen kimse için derhal karar vermesini gerektiren bir baskı ortamı meydana getirirse, tehdit söz konusu olur¹²⁰¹.

Cebir ve tehdit, ifade alma ve sorguda yasak yöntemler bakımından şemsiye bir terim olarak “*kötü davranma*” kavramının kapsamı içerisinde yer almaktadır¹²⁰². Al.CMK'nın 136a maddesinin 1'inci fıkrasında geçen “*bedensel müdahaleler*” şartının da çoğu zaman, kötü davranma, ilaç verme

¹¹⁹⁷ Osman Yaşar, *Uygulamalı ve Yorumlu Ceza Muhakemesi Kanunu* I. Cilt: Madde 1-222 (Seçkin Yayıncılık, Ankara 2007) 744.

¹¹⁹⁸ Demirbaş, Şüphelinin İfadesinin Alınması, 365.

¹¹⁹⁹ Erol Cihan, “Ceza Muhakemesi Hukukunda İkaz, İhtar, Hukuka Aykırı Vaad ile Telkin Kavramları” (1969), *Journal of Istanbul University Law Faculty* 35(1-4), 133.

¹²⁰⁰ BGH, 16.09.2004 – 4 StR 84/04 (Beck-online, ET: 29.01.2026). Türk öğretisinde de sulh ceza hâkiminin, tutuklama yetkisini kullanmamasını, şüphelinin suçunu ikrar etmesi ya da suçtan kaynaklanan delillerin yerini bildirmesi şartına bağlı tutması durumunda, yasak sorgulama yöntemlerinden biri olan tehdidin mevcut olacağı açıklanmıştır. Bkz. Kaymaz, *Hukuka Aykırı (Yasak) Deliller*, 122.

¹²⁰¹ BGH, 20.12.2012 – 4 StR 55/12 (Beck-online, ET: 29.01.2026). Ayrıca bkz. Diemer, *KK-StPO § 136a*, kn. 30.

¹²⁰² Centel ve Zafer, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 277.

ve işkence yöntemleri ile zaten karşılandığı, zira bunların da müdahale teşkil ettiği belirtilmiştir¹²⁰³. 1412 sayılı CMUK'nın 135/a maddesinde geçen, “*bedensel cebir ve şiddette bulunma*” ifadeleri için de öğretilerde benzer bir değerlendirmede bulunulmuş, ayrıca cebir ve şiddet kavramlarına kanunda yer vermenin gerekli olmadığı ifade edilmiştir¹²⁰⁴. Bize göre, kötü davranmanın yanı sıra yasak yöntemler arasında “cebir ve tehdit” ibarelerine de başvurulması, bir yasağın varlığını pekiştirmeyi amaçlamaktadır.

Şüpheli, ceza muhakemesinin bir süjesi olarak susma hakkı başta olmak üzere, pek çok hak ve özgürlükle donatılmıştır. Öyleyse burada yasaklanan, şüpheliyi salt beyanda bulunmaya hazır hâle getirmek için bedensel zorlamaya başvurulmasıdır¹²⁰⁵. Örneğin susma hakkını kullanan bir şüpheliyi, konuşmaya zorlamak için cebir ve tehdide başvurulamazken, tanıklık yapma yükümlülüğünü yerine getirmeye yanaşmayan bir tanığa karşı zora başvurulması, kanunun izin verdiği hâllerde söz konusu olabilir¹²⁰⁶. Bu minvalde, Al.CMK'nın 51'inci maddesi kapsamında, tanıklık yapma yükümlülüğü çerçevesinde, usulüne uygun şekilde çağrıldığı hâlde gelmeyen tanığın zorla getirilerek beyanda bulunmaya zorlanması, yasak sorgu yöntemi teşkil etmez¹²⁰⁷.

Tehdit niteliğindeki bazı davranışların, aynı zamanda işkence boyutuna ulaşmış olmadığına da bakmak gerekir. Gerçekte öyle olmadığı hâlde, bir kişinin infaz edildiğine ilişkin sahte olarak hazırlanmış görüntülerin şüpheliye gösterilmesi, olayın özelliğine göre işkence olarak da nitelendirilebilir¹²⁰⁸.

E. Aldatma

Yasak sorgu yöntemlerinden bir diğeri aldatmadır. En başta aldatmanın önüne geçebilmek, şüphelinin haklarının hatırlatılması ile mümkün olabilir. Şüphelinin temel haklarının ifade veya sorgudan önce

¹²⁰³ Schmitt, Meyer-Goßner/Schmitt Kommentar, § 136a StPO, 773, kn. 9.

¹²⁰⁴ Önder, Ceza Muhakemesi Hukuku, 91.

¹²⁰⁵ Kramer, Strafverfahrensrecht, 41, kn. 45; benzer yönde Cihan, Sorgu Yöntemleri, 82.

¹²⁰⁶ Erem, Ceza Usulü Hukuku, 168.

¹²⁰⁷ Kramer, Strafverfahrensrecht, 41, kn. 45.

¹²⁰⁸ Kindhäuser ve Schumann, Strafprozessrecht, 70, kn. 39. Her ne kadar burada kişinin irade özgürlüğünü bozan bir aldatma olduğu düşünülebilirse de sahte görüntülerin izletilmesi suretiyle şüpheliye ruhsal olarak eziyet çektirme amacı ön planda olduğu için bu davranışın daha ziyade işkence olarak nitelendirilmesi gerektiği kanaatindeyiz.

hatırlatılması, bu işlemler esnasında söz konusu olabilecek yasak yöntemlerin önceden şüpheli tarafından fark edilmesini sağlayabilir¹²⁰⁹.

Alman öğretisinde, sorgu görevlisinin, maddi gerçeği araştırabilmek ve soruşturmayı etkin bir şekilde yürütebilmek adına hukuken izin verilen ve kriminalistik hile olarak görülen bazı yöntemlere başvurabileceği, genel olarak kabul görmektedir¹²¹⁰. Zira sorgulamayı yürüten görevlinin, her türden davranışı aldatma olarak kabul edilip yasaklanırsa, sağlıklı bir soruşturmanın gerçekleştirilmesi mümkün olmaz ve soruşturma, bir nevi felce uğrar¹²¹¹. Alman öğretisinde yasak bir sorgulama yöntemi olan aldatmayla ilgili hükmün dar yorumlanması gerektiği belirtilmektedir¹²¹². Hakları öğretilen şüphelinin savunma hakkını kullanma noktasında güçlendirilmesi ile suçların aydınlatılmasındaki kamu yararı düşüncesinin bir sonucu olarak soruşturma organlarının ifade almada, hukuken izin verilebilir hileye başvurması arasında bir denge kurulması gerektiği ifade edilmektedir¹²¹³.

Yasak sorgu yöntemlerinden olan aldatma ile sorguyu gerçekleştirecek olan görevliye kriminal taktik çerçevesinde hukuken izin verilen davranışlar arasındaki sınırların çizilmesinin gerekli olduğu ve aynı zamanda bunun zor olduğu ifade edilmektedir¹²¹⁴. Sınırları belirleme çabasının bir sonucu olarak öğretilen aldatma kavramı tanımlanmaya çalışılmıştır. Bir görüşe göre, aldatma, “*ifadeyi alan görevlilerin soruşturma konusu olaya ilişkin gerçekleri tahrif ederek ya da gizleyerek ya da aslında olmayan kimi hususları varmış gibi göstererek şüpheliyi hataya sevk etmeleri*” anlamına gelir¹²¹⁵. Aldatma, “*ifade alanın belirli davranış ve sözleriyle ifadesi alınan kişide yanlış bir kanaat uyandırması*” olarak da tanımlanmıştır¹²¹⁶.

¹²⁰⁹ Benzer Şahin, Gazi Şerhi, 450-451. Bu, aynı zamanda devlet organları ile şüpheli arasında silahların eşitliğini sağlamaya yönelik bir araç olarak da kabul edilmektedir. Bkz. Şahin, Gazi Şerhi, 451.

¹²¹⁰ Bu konuda bkz. Kindhäuser ve Schumann, Strafprozessrecht, 70-71, kn. 41.

¹²¹¹ Önder, Ceza Muhakemesi Hukuku, 90; Karaaslan, Soruşturma Organları Hesabına, 560.

¹²¹² Nowrousian, Täuschung, 625. Türk öğretisinde de aynı yönde bkz. Gökpınar, Şüphelinin Kolluk Tarafından Aldatılması, 679-680.

¹²¹³ Karaaslan, Soruşturma Organları Hesabına, 560-561.

¹²¹⁴ Bu konuda bkz. Ostendorf ve Brüning, Strafprozessrecht, 104, kn. 10; Ritter, BeckFormB Strafverteidiger VII. 13. Beweisverbote, kn. 5. Bu konuda ayrıca bkz. Turhan, Ceza Muhakemesi Hukuku, 192.

¹²¹⁵ Gökpınar, Şüphelinin Kolluk Tarafından Aldatılması, 679.

¹²¹⁶ Centel ve Zafer, Ceza Muhakemesi Hukuku, 276.

Alman Federal Mahkemesi, yasak sorgu yöntemlerinden olan aldatmanın, şüpheliyi kasten yanıltan ve onun beyanda bulunma özgürlüğünü zedeleyen yalanlar bakımından söz konusu olduğunu belirtmekte¹²¹⁷ ve kararlarında, bu ayrıma ilişkin sınırları açıklığa kavuşturmaya çalışmaktadır. Alman Federal Mahkemesine göre, sorgulamayı yürüten görevli, soruşturmanın mevcut gidişatına göre şüpheli hakkında kuvvetli suç şüphesi değil de olsa başlangıç şüphesi olduğunu bilmesine rağmen, şüpheliye, aleyhindeki deliller karşısında hiçbir şansının bulunmadığını, durumunu ancak ikrarda bulunarak iyileştirebileceğini, böylece daha az ceza alabileceğini söylerse, yasak sorgu yöntemi olan aldatmaya başvurmuş olur¹²¹⁸. Bahsi geçen mahkeme, başka bir kararında, hâlihazırda bir ceset bulunmuş ve bu sebeple cinayet suçundan soruşturma yapılıyor olmasına rağmen, sorgulayan görevli tarafından şüpheliye, kayıp kişi vakası olduğunun söylenmesini, yasak sorgulama yöntemlerinden aldatma kapsamında kabul etmiştir¹²¹⁹.

Örneğin başka bir suçtan tutuklu bulunan şüpheliye, bir telefon görüşmesinde karşı tarafa şantajda bulunduğuna ilişkin bir isnat yöneltilir. Şüpheli, ses örneği vermeyi reddettiği için başka bir cezaevine nakledilir ve orada cezaevi müdürü ile yaptığı görüşme ses kayıt cihazıyla kaydedilirse, bu olay bakımından da aldatmanın mevzubahis olduğunu söylemek gerekir. Zira şüphelinin aktif bir katılımını gerektiren bir işlem söz konusudur, şüpheli,

¹²¹⁷ BGH, 24.08.1988 – 3 StR 129/88 (LG Kleve) (Beck-online, ET: 20.01.2026). Bilgi için bkz. Sebastian Kretzschmann, *Strafverfahrensrecht und demografischer Wandel: Ältere Beschuldigte im Ermittlungsverfahren*, Schriften zum Prozessrecht: Band 269 (Duncker & Humblot, Berlin 2020) 47. Olayların kasten çarpıtılmasının ya da olduğundan farklı gösterilmesinin hukuka aykırı aldatma olduğu hakkında ayrıca bkz. Diemer, KK-StPO § 136a, kn. 19.

¹²¹⁸ BGH, 24.08.1988 – 3 StR 129/88 (LG Kleve) (Beck-online, ET: 20.01.2026). Ayrıca bkz. Diemer, KK-StPO § 136a, kn. 19. Isnat edilen suça ilişkin bazı bilgilerin saklanması ya da abartılması ile bu suçun mahiyetinin ve ağırlığının gerçekte olduğundan farklı şekilde anlatılması, söz gelimi maktulün hâlen hayatta olduğunun söylenmesi gibi davranışlar aldatma teşkil eder. Bkz. Gökpınar, Şüphelinin Kolluk Tarafından Aldatılması, 681.

¹²¹⁹ BGH, 31.05.1990 – 4 StR 112/90 (LG Münster) (Beck-online, ET: 19.01.2026). Gerçekte daha ağır bir suçla ilgili soruşturma yürütülmesine rağmen, sadece daha hafif bir suçun soruşturulması ile ilgilenildiği noktada şüphelinin aldatılması da söz konusu olabilir. Örneğin şüpheliye havaya ateş açtığından bahisle genel güvenliğin kasten tehlikeye sokulması suçundan ifadesinin alındığı söylenmiş, ancak bahsi geçen suça ilişkin beyanda bulunan şüpheli, bir anda kendini kasten öldürme suçunu ikrar etmiş hâlde bulunmuştur. Bu hâlde de aldatma mevzubahistir. Bkz. Gökpınar, Şüphelinin Kolluk Tarafından Aldatılması, 681-682.

katılmayı reddetmesine rağmen ses örneğinin dolaylı yollarla elde edilmesiyle *nemo tenetur* ilkesi de ihlal edilmiştir¹²²⁰.

Yargıtay'a göre, ifade vermeyeceğini açıkça belirten şüpheli ile kolluğun sohbet havasında gerçekleştirdiği mülakatın, kollukta şüpheliye haber verilmeden videoya kaydedilmesi, yasak sorgu yöntemlerinden aldatma niteliğindedir ve şüphelinin ikrarını içeren video kasetin delil olarak hükme esas alınması söz konusu olamaz¹²²¹.

Yasak sorgulama yöntemlerinden aldatmanın, sözlü veya sözsüz davranışlar şeklinde ortaya çıkması mümkündür; yeter ki bu sözsüz davranışlar, iletişim dilinde önceden belirlenmiş ya da sosyal hayatta üzerinde uzlaşmış, söz gelimi “evet” için başın sallanması, “hayır” için kafayı çevirme gibi davranışlar olsun¹²²². Nitekim sorguyu yürüten görevlinin, şüpheli üzerindeki etkisi açısından şüpheliye, suç ortağının ikrarda bulunduğunu söylemesi¹²²³ ile şüphelinin sorusuna “evet” cevabını vermesi arasında iletişimsel anlamda bir farklılıktan söz edilemez, her iki durumda da aldatma söz konusu olur¹²²⁴. Gerçekte öyle olmadığı hâlde şüpheliye, olayda kullanılan silahın ele geçirildiği ve üzerinde parmak izlerinin bulunduğunun söylenmesi veyahut gerçeğe aykırı olarak tanığın, suçun şüpheli tarafından işlendiği yönünde beyanda bulunduğunun belirtilmesi, aldatma niteliğindedir¹²²⁵. Şüphelinin suçu işlediğini gösteren bir belgenin tespit edildiğine yönelik gerçeğe aykırı açıklamalar da aldatmadır¹²²⁶.

Alman Federal Mahkemesine göre, sorgulamayı yürüten görevlinin, şüpheliye yönelik salt dostane tavırlar sergiliyormuş gibi yapması, şüphelinin de bu tavırlara hatayla inanarak açıklamalarda bulunması hâlinde, Al.CMK'nın 136a maddesinde belirtilen nitelikte şüphelinin iradi karar verme ve iradi hareket etme özgürlüğünü zedeleyecek bir aldatma söz konusu

¹²²⁰ Örnek için bkz. Heger ve Pohlreich, Strafprozessrecht, 102, kn. 263.

¹²²¹ Yargıtay, 1. CD., T. 16.02.2004, E. 2003/3819, K. 2004/299 (Yargıtay Karar Arama, ET: 15.02.2026). Ayrıca bkz. Nergis Gündoğan, *Ceza Muhakemesi Hukukunda İfade Alma ve Sorgu* (Seçkin Yayıncılık, Ankara 2025) 134.

¹²²² Volker Prasch, Die List in der Vernehmung und Befragung des Beschuldigten: Zugleich ein Beitrag zur Auslegung des Täuschungsverbots des § 136a StPO, Doktora Tezi, Köln Üniversitesi, 2002, 214.

¹²²³ Öğretide de suç ortaklarından birinin çoktan ikrarda bulunduğu yönündeki gerçeğe aykırı söylemlerin aldatma olduğu ifade edilmiştir. Bkz. Diemer, KK-StPO § 136a, kn. 19.

¹²²⁴ Prasch, Die List in der Vernehmung, 214.

¹²²⁵ Malkoç ve Yüksektepe, Ceza Muhakemesi Kanunu, 798.

¹²²⁶ Diemer, KK-StPO § 136a, kn. 19.

değildir¹²²⁷. Neticede, yasak sorgulama yöntemi olan aldatmanın dar yorumlanması gerekliliği, burada gündeme gelecek, şüpheliye dostane tavırlar sergilenmesi gibi davranışlar hukuken izin verilen kriminalistik hile olarak görülecek ve Al.CMK'nın 136a maddesi tatbik edilmeyecektir¹²²⁸. Ancak bunun ötesine geçilerek olaydaki kusur durumu hakkında şüpheliyi yanıltmak, kanaatimizce aldatma mahiyetinde olabilir. Şüpheliyle dostane ilişkiler kurup onu avutmak için olaydaki kusurun şüphelide değil de mağdurda olduğunun söylenmesi bu minvaldedir¹²²⁹. Zira bu hâlde, şüphelinin gözünde bir otorite figürü olan soruşturmada yetkili görevlinin, şüphelinin iradesi üzerinde etkide bulunması ve onda cezasızlık algısı doğmasına sebep olması söz konusudur.

Sorgulayanı sempatik ve güvenilir bulan şüphelinin, konuşmama yönündeki direncinin daha erken kırılması, sorguda zorunlu olarak bulunan iletişim kurmanın bir sonucudur ve şüphelinin bu tarz bir etki altında hareket edip kendi aleyhine beyanlarda bulunması, *nemo tenetur* ilkesini ihlal etmez¹²³⁰.

Hukuken izin verilen kriminalistik hile kapsamında, şüphelinin kendisiyle çelişmesi niyetiyle hazırlanan soruların sorulabileceği, bu kapsamda tuzak sorular sorulmasının da aldatma teşkil etmediği, beyanda bulunma konusunda isteksiz olan şüphelinin, aleyhinde açıklamalar yapmasını mümkün kılmak üzere ustaca sorgulama tekniklerine başvurulabileceği, Alman öğretisinde kabul edilmektedir¹²³¹. Ancak bu davranışların, Al.CMK'nın 136a maddesinde yasaklanan aldatma boyutuna ulaşmamış olması gerekir. Türk öğretisinde de tuzak ya da hileli soruların ifade alma yöntemi olarak kullanılmasında bir mahzur olmadığı ifade edilmektedir¹²³².

Alman öğretisinde bir görüşe göre, kriminalistik hile-aldatma ayrımı yerinde değildir, Al.CMK'nın 136a maddesinde şüpheli ya da tanıklara yalan söylemek anlamına gelen her türden hile yasaklanmıştır ve açıkça söylenen yalanlar ile bundan daha ince ustalıklı şaşırtmacalar arasında ayırım yapılamaz. Ancak aynı görüşe göre, gerçeğin küçük çaplı olarak çarpıtılmasının, şüphelinin irade özgürlüğünü gerçekten zedeleyip

¹²²⁷ BGH, 07.05.1953 – 5 StR 934/52 (SchwG Kiel) (Beck-online, ET: 22.01.2026).

¹²²⁸ Nowrousian, Täuschung, 625; Diemer, KK-StPO § 136a, kn. 20.

¹²²⁹ Örnek için bkz. Malkoç ve Yüksektepe, Ceza Muhakemesi Kanunu, 798.

¹²³⁰ Şahin, Saniğin Kolluk Tarafından Sorgulanması, 173-174.

¹²³¹ Diemer, KK-StPO § 136a, kn. 20.

¹²³² Bkz. Centel ve Zafer, Ceza Muhakemesi Hukuku, 276.

zedelemeyeceği şüphelidir, bu durum her bir vakanın özel şartlarına bakılarak değerlendirilmelidir¹²³³.

Türk öğretisinde bir görüşe göre, basit aldatmaca da dahil olmak üzere her türden hilenin yasaklanması gerekir. Aksi takdirde, şüphelinin zeki ya da saf olmasına göre aldatmanın etkisi de değişecek, basit bir aldatmacaya saf bir şüpheli kanacak, ancak zeki şüpheli bundan etkilenmeyecektir. Neticede, bu türden ayrımlar kanunun ruhuyla bağdaşmamaktadır¹²³⁴.

Kanaatimizce kriminal taktik çerçevesinde sorulan şaşkırtmalı sorular ile yasak ifade yöntemi olan aldatma birbirinden farklıdır. Burada şüphelinin hakları ile suçların aydınlatılması yararları arasında bir denge kurulmalıdır. Şüpheliyle iletişime geçen sorguyu yürüten görevlinin, kriminal taktik çerçevesinde sorduğu her sorunun aldatma olarak kabul edilmemesi gerekir. Aksi takdirde, soruşturma faaliyetleri ilerleyemez hâle gelir ve maddi gerçeği araştırmak mümkün olmaz. Belirtelim ki şüphelinin, kasten yanıltılmasına ve irade özgürlüğünün ortadan kaldırılmasına yol açan gerçeğe aykırı açıklamaların, yasak sorgu yöntemi olan aldatma teşkil ettiği hususunda tereddüt etmemek gerekir.

Taksirli davranışlarla aldatmanın mümkün olmadığı, Alman öğretisi ve uygulamasında genel olarak kabul görmektedir¹²³⁵. Alman mahkeme kararlarında bu mesele, genellikle şüphelinin hakları konusunda aydınlatılmadığı durumlar bakımından incelenmekte, aydınlatma yükümlülüğünün ihlalinin “aldatma” oluşturup oluşturmadığı değerlendirilmektedir. Bir kararda, şüphelinin susma hakkının varlığı ve kapsamı konusunda aldatıldığı durumlarda delil değerlendirme yasağının (Al.CMK m. 136a/3’ün 2’nci cümlesi) tatbik edileceği, ancak aldatmanın

¹²³³ Gleß, Löwe-Rosenberg Großkommentar StPO 136a, 838-839, kn. 41.

¹²³⁴ Mert Başer ve A. Caner Yenidünya, “Türk Ceza ve Ceza Usul Hukuku Kapsamında ‘Yasak Sorgu Yöntemleri’, Saniğin Yasak Sorgu Yöntemlerine Karşı Bir Korunma Yolu ‘İşkence ve Kötü Muamele Yapmak Suçu’ (1996), *İzmir Barosu Dergisi* (4), 41; aynı yönde Gökcen, Balcı, Alşahin ve Çakır, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 292; benzer Murat Volkan Dülger ve Şaban Cankat Taşkın, *Ceza Muhakemesi Hukuku* (2. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2024) 667. Suçla mücadele amacıyla belirli kandırmalara izin verilmesini savunan görüşlerin yerinde olmadığı ileri sürülmüştür. Bkz. Demirbaş, *Şüphelinin İfadesinin Alınması*, 365. Yine bir görüşe göre, şaşkırtıcı sorular sormak suretiyle şüpheliye, esasen söylemeyeceği sözlerin söylenmeye çalışılmasına izin verilemez. Bkz. Taner, *Ceza Muhakemeleri Usulü*, 125.

¹²³⁵ Diemer, KK-StPO § 136a, kn. 19. Benzer şekilde, olaylar hakkında taksirli olarak eksik bilgi vermenin aldatma olarak kabul edilemeyeceği ifade edilmiştir. Bkz. Monka, BeckOK StPO § 136a, kn. 16. Örnek karar için bkz. BGH, 07.06.1983 – 5 StR 409/81 (Beck-online, ET: 21.01.2026). Ayrıca bilgi için bkz. Kretzschmann, *Strafverfahrensrecht*, 48.

kavramsal olarak kasten gerçekleştirilen icrai ya da ihmali bir davranışı gerektirdiği, susma hakkı konusunda aydınlatma yükümlülüğünün, gözden kaçırma gibi taksirli bir davranışla ihlal edilmesi hâlinde aldatmanın söz konusu olmayacağı, nihayet bu şekilde elde edilen beyanın değerlendirme yasağına tabi olmayacağı belirtilmiştir¹²³⁶. Ancak şüpheliye sahip olduğu hakların kasten bildirilmemesi, neticede de şüphelinin ifade vermekle yükümlü olduğunu zannederek beyanda bulunması, aldatma teşkil eder¹²³⁷. Yine şüpheliye, susma hakkını kullanırsa ağır bir ceza ile cezalandırılacağına söylenmesi de aldatma niteliğindedir¹²³⁸.

Aldatma ile sadece şüphelide mevcut olan bir hatadan faydalanılması birbirinden farklı kabul edilmektedir¹²³⁹. Örneğin sorgulamayla görevli olan kimse, bir tanığın olay yerinde kendisini tanıdığına ilişkin olarak şüphelinin yanlış bir kanıya vardığını fark etmişse, sorgulamanın ilerleyen aşamalarında şüpheliyi düştüğü bu yanlış konusunda aydınlatma şeklinde bir yükümlülüğü bulunmamaktadır¹²⁴⁰. Kendi kusuruyla soruşturmanın ulaştığı aşama konusunda yanlışlığa düşen şüphelinin bu hatasından görevlinin faydalanabileceği kabul edilmektedir¹²⁴¹. Nihayet sorguyu yürüten görevli, aktif davranışlarla hatanın daha da büyümesine yol açmamışsa, salt şüphelinin düştüğü hatadan faydalanılması, hukuka uygun kabul

¹²³⁶ OLG Oldenburg, 29.11.1966 – 1 Ss 261/66 (Beck-online, ET: 30.01.2026). Yine 2004 tarihli başka bir kararda da taksirli olarak eksik bilgi verilmesinin yasak sorgu yöntemi olarak kabul edilemeyeceği sonucuna ulaşılmıştır. Bkz. BGH, 21.05.2004 – 1 StR 170/04 (LG Mannheim) (Beck-online, ET: 13.04.2026).

¹²³⁷ Şahin, Sanığın Kolluk Tarafından Sorgulanması, 204; Gökpınar, Şüphelinin Kolluk Tarafından Aldatılması, 682. Öğretide, susma hakkı, savunma hakkı ve avukat yardımından yararlanma hakkı konusunda aydınlatma yükümlülüğünün yerine getirilmemesi hâlinin, yasak ifade ve sorgu yöntemlerinden bağımsız başkaca bir delil yasağı olarak kabul edildiğine ve elde edilen delillerin muhakemede kullanılmayacağına belirtildiğine rastlanmaktadır. Bkz. Bahri Öztürk, “CMUK Reformu ve Delil Yasakları” (1994), *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 4(1-2), 40.

¹²³⁸ Dülger ve Taşkın, Ceza Muhakemesi Hukuku, 667. Şüpheliye susma hakkını kullanmasının yasak olduğunu söylemenin aldatma olduğu hakkında bkz. Malkoç ve Yüksektepe, Ceza Muhakemesi Kanunu, 798.

¹²³⁹ Kramer, Strafverfahrensrecht, 42, kn. 46; Önder, Ceza Muhakemesi Hukuku, 90; Centel ve Zafer, Ceza Muhakemesi Hukuku, 276; benzer Özbek, Doğan ve Bacaksız, Ceza Muhakemesi Hukuku, 221.

¹²⁴⁰ Kramer, Strafverfahrensrecht, 42, kn. 46. Yine arkadaşlarının yakalandığı yönünde yanlış bir düşünceye kapılan şüphelinin bu yanlışlığından yararlanarak konuşmasının sağlanması da aldatma değildir. Bu konuda bkz. Centel ve Zafer, Ceza Muhakemesi Hukuku, 276.

¹²⁴¹ Benzer Schmitt, Meyer-Goßner/Schmitt Kommentar, § 136a StPO, 774, kn. 17. Bu konuda bkz. Centel ve Zafer, Ceza Muhakemesi Hukuku, 276.

edilmektedir¹²⁴². Neticede görevlinin, şüpheliye sahip olduğu bütün bilgileri aktarma gibi bir yükümlülüğü bulunmaz; temel kural, “*her şey söylenmek zorunda değildir, ancak söylenen her şey doğru olmalıdır*” şeklinde ifade edilebilir¹²⁴³.

F. Kanuna Aykırı Yarar Vaadi

CMK'nın 148/2'nci maddesinde, kanuna aykırı bir yararın vaat edilemeyeceği açıklanmıştır. Sorgulamayı yürüten görevlinin iktidarında olmayan, yani yetkisi dahilinde olmayan yararları şüpheliye vaat etmesi bu kapsamda değerlendirilir¹²⁴⁴. Söz gelimi sorgulamayı gerçekleştiren kolluk görevlisinin, şüpheliye ikrarda bulunması hâlinde cezasının ertelenmesini vaat etmesi, kanuna aykırıdır ve yasak sorgulama yöntemidir, zira cezanın belirlenmesi mahkemenin yetkisindedir¹²⁴⁵. Yine şüphelinin tutuklama kararı verilmemesi şartıyla beyanda bulunmaya hazır olduğunu söylemesi, kolluğun da tutuklama kararı verilmeyeceğini açıklaması da aynı minvaldedir¹²⁴⁶. İkrarda bulunduğu takdirde arama, beden muayenesi gibi koruma tedbirlerinden vazgeçileceğinin söylenmesi, yasak yöntemine başka bir örnek olarak verilebilir¹²⁴⁷. Kanuna aykırı yarar vaadi, şüphelinin şahsi olarak ya da vakayla ilgili durumunun iyileştirilmesine söz verme şeklinde gerçekleşebilir¹²⁴⁸.

Kanunun izin verdiği yararların vaat edilebileceği ifade edilmektedir¹²⁴⁹. Örneğin TCK'nın 38/3'üncü maddesi uyarınca, şüpheliye azmettirenin kim olduğunu açıklaması hâlinde ceza indiriminden yararlanabileceğinin söylenmesi, yasak değildir¹²⁵⁰. 5271 sayılı CMK uyarınca, Cumhuriyet savcısının, şüpheliye uzlaştırma teklif etmesi de yasak

¹²⁴² Bu konuda bkz. Kindhäuser ve Schumann, Strafprozessrecht, 71, kn. 41.

¹²⁴³ Kramer, Strafverfahrensrecht, 42, kn. 46; benzer Centel ve Zafer, Ceza Muhakemesi Hukuku, 276.

¹²⁴⁴ Kindhäuser ve Schumann, Strafprozessrecht, 71, kn. 45; Centel ve Zafer, Ceza Muhakemesi Hukuku, 278.

¹²⁴⁵ Kindhäuser ve Schumann, Strafprozessrecht, 71, kn. 45. Yine kolluk tarafından ortaklarını ele vermesi hâlinde hakkında dava açılmayacağı vaadinde bulunulması da aynı kapsamdadır. Bkz. Erem, Ceza Usulü Hukuku, 166.

¹²⁴⁶ OLG Köln, 24.06.2013 – 2 Ws 264/13 (Beck-online, ET: 23.01.2026).

¹²⁴⁷ Önder, Ceza Muhakemesi Hukuku, 92.

¹²⁴⁸ Cihan, Ceza Muhakemesi Hukukunda İkaz, 131; Gündoğan, İfade Alma ve Sorgu, 136.

¹²⁴⁹ Gökçen, Balcı, Alşahin ve Çakır, Ceza Muhakemesi Hukuku, 292; benzer Karakehya, Ceza Muhakemesi Hukuku, 225; Cihan, Ceza Muhakemesi Hukukunda İkaz, 131.

¹²⁵⁰ Özbek, Doğan ve Bacaksız, Ceza Muhakemesi Hukuku, 222.

olarak kabul edilmez¹²⁵¹. Şüpheliye ikrarda bulunmasının, kovuşturma aşamasında cezasının belirlenmesi bakımından olumlu etkiler doğurabileceği yönünde bilgi verilmesi, kanuna aykırı yarar vaadi olarak nitelendirilemez¹²⁵². Keza Yargıtay'a göre, bilhassa örgütlü suçlarda söz konusu olan etkin pişmanlık hükümlerinin, ifade alma işlemi esnasında şüpheliye hatırlatılması, şüphelinin de özgür iradesiyle bu hükümlerden yararlanmaya karar vermesi, kanuna aykırı bir yarar vaadi niteliğinde değildir¹²⁵³.

G. İradeyi Etkileyen Diğer Müdahaleler

CMK'nın 148'inci maddesinde yasak olan yöntemler örnekleyici olarak sayılmıştır¹²⁵⁴. Bunlar haricindeki yöntemler, ifade ve sorguda şüphelinin özgür iradesini zedeleyici nitelikte ise, onların da yasak yöntemler arasında olduğunu belirtmek gerekir¹²⁵⁵.

Alman öğreti ve uygulamasında da Al.CMK'nın 136a maddesinde sayılan yasak sorgulama yöntemlerinin mutlak değil, örnekleyici bir liste ihtiva ettiği ifade edilmektedir¹²⁵⁶. Nitekim geçmişte yalan makinesinin kullanımı, Alman Federal Mahkemesinin bir kararında, hükümde açıkça sayılmayan yasak yöntemlere, temel bir örnek olarak verilmiştir¹²⁵⁷. Yalan makinesinde, ter salgılama, bilinçsiz kas hareketleri, kan basıncı, nabız artışı, solunum gibi üzerinde hâkimiyetinin olmadığı tepkilerden yola çıkılarak şüphelinin ifadesinin doğruluğu hakkında neticelere ulaşılmaya çalışılır¹²⁵⁸. Öğretide, yalan makinesinin, bireyin iradesi dışında bazı hareketlerinin ölçülmesine dayandığı, hâkimiyet kuramadığı doğal tepkilerinin

¹²⁵¹ Özbek, Doğan ve Bacaksız, Ceza Muhakemesi Hukuku, 222.

¹²⁵² Kramer, Strafverfahrensrecht, 43, kn. 50; benzer Yaşar, Ceza Muhakemesi Kanunu, 744.

¹²⁵³ CGK., T. 01.10.2020, E. 2019/157, K. 2020/395 (Lexpera, ET: 23.02.2026).

¹²⁵⁴ Karakehya, Ceza Muhakemesi Hukuku, 225; Yaşar, Ceza Muhakemesi Kanunu, 743-744.

¹²⁵⁵ Şahin, Gazi Şerhi, 450; Turhan, Ceza Muhakemesi Hukuku, 189. Öğretide, şüphelinin aç bırakılması, şüpheliye yemek verilmemesi de iradeyi etkileyen diğer müdahaleler bahsinde ele alınmıştır. Bkz. Centel ve Zafer, Ceza Muhakemesi Hukuku, 277. Bu örneklerin daha çok ihmali davranışla kötü muamele çerçevesinde ele alınması gerektiği kanaatindeyiz.

¹²⁵⁶ BGH, 21.07.1998 – 5 StR 302/97 (SchwurGer. Berlin) (Beck-online, ET: 19.01.2026). Ayrıca Kramer, Strafverfahrensrecht, 39, kn. 42; Heghmanns, Strafverfahren, 83, kn. 240; Heger ve Pohlreich, Strafprozessrecht, 101, kn. 259.

¹²⁵⁷ Bu konudaki karar için bkz. BGH, 16.02.1954 – 1 StR 578/53 (LG Zweibrücken) (Beck-online, ET: 19.01.2026). Ayrıca bkz. Kramer, Strafverfahrensrecht, 39, kn. 42; bu konuda bkz. Önder, Ceza Muhakemesi Hukuku, 87.

¹²⁵⁸ Turhan, Ceza Muhakemesi Hukuku, 192-193.

öğrenilmesine yaradığı, kişinin dokunulmaz olan iç âlemine hukuka aykırı olarak müdahale edilmesi sonucunu doğurduğu belirtilmiş ve bunun da yasak sorgu yöntemlerinden biri olduğu açıklanmıştır¹²⁵⁹. Ancak şüphelinin özgür iradesiyle yalan makinesi uygulanmasını talep etmesi gündeme gelebilir¹²⁶⁰. Bu sebeple, Alman Federal Mahkemesi, sonraki bir içtihadında, şüphelinin özgür iradesiyle yalan makinesi incelemesine katılmasının, anayasal ilkelerin ya da 136a maddesinin ihlali olarak görülemeyeceğini belirtmiştir. Aynı kararda, yalan makinesinin Al.CMK'nın 244/3'üncü maddesine göre, olayın ispatı bakımından elverişsiz bir ispat aracı olduğu, zira bilimsel araştırmaların bu testin güvenilir olmadığını ortaya koyduğu sonucuna ulaşılmıştır¹²⁶¹.

Bize göre, yalan makinesi, yasak yöntemler arasında kabul edilmelidir¹²⁶². CMK sisteminde, yasak ifade ve sorgu yöntemleri ile elde edilen delillerin muhakemede kullanılmayacağına öngörülmesi (m. 148/3), bunların devletin insan onurunu, haysiyetini ve özgürlüklerini koruma görevi bağlamında düşünülmesi gereken ve kamu düzeninden kaynaklanan kurallar olmasından ileri gelir¹²⁶³. Bu sebeple şüphelinin rızasının var olduğu durumlarda dahi yalan makinesi, yasak sorgu yöntemi teşkil eder.

Alman öğretisinde aksi yönde görüşlere rastlamak mümkündür. Bir görüşe göre, yalan testinin yalnızca sanık lehine olarak ve bilhassa zorla ırza geçme gibi belirli ağır suç katalogları öngörülme suretiyle kullanılmasına müsaade edilmelidir. Adil yargılanma ve genel kişilik hakkı bağlamında sanığa bu kendini aklama imkânının tanınması düşünülmelidir¹²⁶⁴. Yine benzer bir görüşe göre, yalan testi, sanığın hatalı suçlamaların kurbanı olmasını ve mahkemelerin yanlış karar vermesini önleyebilir. Ayrıca sanığın lehine olarak cezadan kurtulmak adına hapis cezasına başvurması, kişilik haklarının ihlali anlamına da gelmez. Nihayet sanık tarafından duruşmada

¹²⁵⁹ Önder, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 87.

¹²⁶⁰ Türk öğretisinde de şüphelinin rızasının bulunması şartıyla yalan makinesine başvurulmasının yasak ifade yöntemleri arasında değerlendirilmediği ifade edilmiştir. Bkz. Centel ve Zafer, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 277.

¹²⁶¹ BGH, 17.12.1998 – 1 StR 156/98 (LG Mannheim) (Beck-online, ET: 19.01.2026). Ayrıca Kramer, *Strafverfahrensrecht*, 39, kn. 42.

¹²⁶² Benzer Ünver ve Hakeri, *Cilt III*, 1648.

¹²⁶³ Doğan Soyaslan, *Ceza Muhakemesi Hukuku* (8. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara 2020) 362.

¹²⁶⁴ Görüş için bkz. Sönke Florian Gerhold, “Der Einsatz von Lügendetektorsoftware im Strafprozess - aufgrund des technischen Fortschritts in Zukunft doch rechtmäßig?” (2020), *Zeitschrift für Internationale Strafrechtsdogmatik* (9), 439.

sunulan yalan testi sonuçlarının mutlaka değerlendirmeye alınması gerekir¹²⁶⁵.

Kanunda açıkça sayılmayan yöntemlerin, şüphelinin özgür iradesi ile ifadesini verme noktasında bir baskı ve zorlama teşkil edip etmediğine bakılarak karar verilmelidir. Örneğin hukuka aykırı bir arama sonucunda suçta kullanılan aracın elde edildiğini gösteren arama tutanaklarının, ifade alma işlemi esnasında şüphelinin önüne konulup buna karşı diyeceğinin sorulması, şüpheliyi köşeye sıkıştırarak bu baskıyı kullanmak suretiyle ikrar elde etme amacından kaynaklanıyorsa, kanunda sayılmayan yasak bir yöntemin var olduğu söylenebilir¹²⁶⁶.

Al.CMK'nın 136a maddesinde açık bir şekilde yasak yöntemler arasında sayılmasına rağmen, CMK'nın 148'inci maddesinde açıkça belirtilmeyen hipnoz, başka bir örnek olarak verilebilir¹²⁶⁷. Nitekim kişinin davranışlarını kontrol eden bilince yönelik telkinler, iradi karar verme ve iradi

¹²⁶⁵ Bkz. Holm Putzke, Jörg Scheinfeld, Gisela Klein ve Udo Undeutsch, "Polygraphische Untersuchungen im Strafprozess: Neues zur faktischen Validität und normativen Zulässigkeit des vom Beschuldigten eingeführten Sachverständigenbeweises" (2009), *Zeitschrift für die gesamte Strafrechtswissenschaft (ZStW)* 121(3), 629 ve 644. Bu konudaki tartışmalar hakkında tafsilatlı bilgi için bkz. Meral Balcı, "Ceza Muhakemesinde Poligrafik İncelemelerin Geçerliliği ve Delil Değeri Sorunu" (2025), *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 27(2), 1203 vd.

¹²⁶⁶ Yargıtay'ın bir kararında geçen karşı oy yazısında bu husus açıklanmış ve "Sanığın ifade, sorgu ve savunmasının alındığı aşamalarda hukuk kurallarına uyulmadan yapılan arama sonucu (suç eşyasının) bulunduğu dair arama zabıtları önüne konulan ve böylece köşeye sıkıştırıldığını hisseden sanık bu baskı altında itirafta bulunmak zorunda kalabilir. Sanığın hissettiği bu baskı ve köşeye sıkışmışlık, CMUK'nun 135/a (CMK m. 148) maddesinde sayılan yasak yöntemler arasında bulunmamakla birlikte, hukuka aykırı arama ile elde edilen deliller bulunduğu dair tutanağın kendisine her ifade alınışında gösterilmesinden kaynaklanmaktadır. Böylece sanıktan, hukuka aykırı elde edilmiş delil sayesinde itiraf-ikrar delili elde edilmiş, sanığın kendisini suçlaması sağlanmıştır. CMUK'nun 254/2. (CMK m. 148/3, 217/2) maddesi hükmüne göre bu itiraf hükme esas alınamaz. (...) Arama işlemi Kanun'un öngördüğü usullere uygun olarak gerçekleştirilmemişse, bu yolla elde edilen delil hukuka aykırı olduğu gibi suçun maddi unsuru olan ancak hukuka aykırı olarak elde edilen bu deliller sanığın önüne konulup, buna karşı diyecekleri sorularak alınan savunmanın dış müdahaleler olmaksızın, özgür iradeye dayanılarak yapıldığı söylenemez. (...)” denilmiştir. Karar için bkz. Yargıtay, 19. CD., T. 02.07.2015, E. 2015/4629, K. 2015/3584 (Lexpera, ET: 23.02.2026).

¹²⁶⁷ Turhan, Ceza Muhakemesi Hukuku, 192; Özbek, Doğan ve Bacaksız, Ceza Muhakemesi Hukuku, 221; Dülger ve Taşkın, Ceza Muhakemesi Hukuku, 667.

hareket etme özgürlüğünün sınırlanmasına sebep olur¹²⁶⁸. Burada istisnasız bir yasaktan söz etmek gerekir¹²⁶⁹. Hipnozun hafıza kaybı durumlarında bilinç alanına hafızanın tekrar getirilmesi bakımından elverişli olduğu, ancak hafızanın kuvvetlendirilmesi gibi uygulamalarda, şüphelinin rızası olsa dahi kötüye kullanma durumları olabileceğinden bu yönteme başvurulmaması gerektiği ifade edilmiştir¹²⁷⁰.

III. İSPAT HUKUKU BOYUTUYLA YASAK İFADE ALMA VE SORGU YÖNTEMLERİ

A. Yasak Yöntemlerin Varlığının İspatı Meselesi

Yasak sorgu yöntemlerinin ispatı meselesine değinmek gerekir. Yaygın görüşe göre, yasak sorgu yöntemlerinin var olup olmadığı meselesi, suçluluk sorunuyla ilgili değil, usulle alakalı bir meseledir ve serbest ispata (*Freibeweisverfahren*) ilişkin şartlarla aydınlatılabilir¹²⁷¹. Örneğin hırsızlık suçlamasıyla hakkında soruşturma başlatılan şüpheli, kollukta suçu işlediğini ikrar etmiş, duruşmada ise, 48 saatlik bir sorgulamanın getirdiği yorgunluk sebebiyle kollukta böyle bir beyanda bulunduğunu söylemiş ve ikrarından vazgeçmiştir. Mahkeme, burada yasak sorgulama yönteminin var olup olmadığını, emniyet ile telefonla iletişime geçilmesi suretiyle tespit etmeye çalıştığında, serbest ispata ilişkin şartları benimsemiş olur¹²⁷². Bizim de katıldığımız karşı yöndeki görüşe göre, Al.CMK'nın 136a maddesinin özel önemi sebebiyle yasak sorgulama yöntemlerinin mevcut olup olmadığı, sıkı ispata ilişkin şartlarla saptanmalıdır¹²⁷³.

Alman öğretisi ve uygulamasında, bir yasak sorgu yönteminin var olup olmadığı hususunun, suçluluk meselesinin ispatıyla alakalı olmadığı, usuli bir mesele olduğu, neticede bir yasak yöntemin varlığı hususundaki şüpheler giderilemediğinde, şüphelinin beyanının değerlendirmeye alınabileceği, bu noktada şüpheden sanık yararlanır ilkesinin (*in dubio pro reo*) geçerli

¹²⁶⁸ Demirbaş, Şüphelinin İfadesinin Alınması, 364. Beyanda bulunanın bilincini etkisiz hâle getiren hipnoz gibi psikolojik uygulamalar, özgür iradeyi ortadan kaldırır ve yasaklanmıştır. Bkz. Malkoç ve Yüksektepe, Ceza Muhakemesi Kanunu, 799.

¹²⁶⁹ Volk ve Engländer, Grundkurs StPO, 43, kn. 15.

¹²⁷⁰ Demirbaş, Şüphelinin İfadesinin Alınması, 364-365.

¹²⁷¹ BGH, 28.06.1961 – 2 StR 154/61 (LG Aachen) (Beck-online, ET: 18.01.2026). Bilgi için bkz. Armin Engländer, *Examens-Repetitorium Strafprozessrecht* (10. Baskı, C.F. Müller, 2020) 74.

¹²⁷² Engländer, Strafprozessrecht, 74.

¹²⁷³ Eisenberg, Beweisrecht der StPO, kn. 707.

olmadığı, genel olarak kabul görmektedir¹²⁷⁴. Türk öğretisinde de benzer görüşlere rastlamak mümkündür¹²⁷⁵.

Bizim de katıldığımız aksi yöndeki görüşe göre, delillerin yasak yöntemlerle elde edildiğine ilişkin bir şüphe mevcutsa, bunun sanık yararına değerlendirilmesi icap eder¹²⁷⁶. Alman öğretisinde ileri sürülen ve bizim de isabetli bulduğumuz bir görüşe göre, yasak sorgu yöntemlerinin tam ispatı çoğu durumda imkânsızdır, zira sanığın bu yöndeki iddiası, genellikle sorguyu yürüten görevlinin inkâr niteliğindeki beyanlarıyla karşılaşacaktır. Bir birey olarak şüpheli, kendi hatalarının ortaya çıkmasını engellemek için organize olabilen devlet organları ile karşı karşıyadır. Bu sebeple, şüpheden sanık yararlanır ilkesini kabul etmeyip tam ispat talep etmek, normun sağladığı korumanın zayıflatılması anlamına gelir. Ancak yasak yöntemin varlığına ilişkin olarak şüphelinin sadece soyut iddialarda bulunması hâlinde, şüpheden sanık yararlanır ilkesinin devreye girmeyeceği tartışmasızdır¹²⁷⁷.

Öğretide bir görüşe göre, hükümde sayılan yasak araç ve yöntemlerin şüphelinin irade özgürlüğünü etkileyeceği, kanun koyucu tarafından varsayılmıştır, yani somut olayda, bu yöntemlerin, iradeyi gerçekten etkileyip etkilemediğinin, ayrıca ispatına yönelik bir faaliyete ihtiyaç yoktur¹²⁷⁸. Somut olayda, şüpheli üzerinde işkence ya da kötü muamele gibi yöntemlerin uygulandığı ispatlanmışsa, bunların şüphelinin iradesi üzerinde bir etki yaratıp yaratmadığını ayrıca incelemek gerekmez. Bize göre, burada, yöntemin değerlendirilmesinde objektif kriterlere başvurulması gerektiği kastedilmektedir. Yani yöntem, objektif olarak ortalama bir kişinin irade özgürlüğünü ortadan kaldıracı nitelikte ise, yasak bir yöntem mevzu bahisdir¹²⁷⁹. Söz gelimi objektif olarak işkence teşkil eden bir davranış, somut olayda dayanıklı ve güçlü bir kişi olan şüphelinin iradesini ortadan kaldırırsa dahi yasak bir yöntemin varlığından bahsetmek gerekir.

¹²⁷⁴ Engländer, Strafprozessrecht, 74; Volk ve Engländer, Grundkurs StPO, 42, kn. 13. Örnek karar için bkz. OLG Hamburg, 14.06.2005 – IV-1/04 (Beck-online, ET: 26.02.2026).

¹²⁷⁵ Centel ve Zafer, Ceza Muhakemesi Hukuku, 273; Murat Volkan Dülger, Ceza Muhakemesi Hukukunda Dışlama Kuralı ve Hukuka Aykırı Delillerin Uzak Etkisi (Zehirli Ağacın Meyvesi Öğretisi) (Seçkin Yayıncılık, Ankara 2014) 64.

¹²⁷⁶ Bkz. Yaşar, Ceza Muhakemesi Kanunu, 744.

¹²⁷⁷ Görüş için bkz. Eisenberg, Beweisrecht der StPO, kn. 708-709.

¹²⁷⁸ Centel ve Zafer, Ceza Muhakemesi Hukuku, 273.

¹²⁷⁹ Altunkaş, İfade Alma ve Sorgu, 1506-1507.

B. Yasak Yöntemlere Başvurulmasının İspat Hukuku Bakımından Sonuçları

1. Doğrudan veya Dolaylı Olarak Yasak Yöntemin Uygulanmasıyla Elde Edilen Delillerin Değerlendirilmesi Meselesi

Çalışmanın bu bölümünde öncelikle, yasadışı sorgu yönteminin uygulanmasıyla elde edilen beyan, ispat hukuku açısından değerlendirmek gerekir. Hukuk devleti prensiplerine uygun bir şekilde yürütülen bir ceza muhakemesinde delillerin elde edilmesi ve değerlendirilmesi işlemleri için öngörülen sınırlamalara, delil yasakları adı verilmektedir¹²⁸⁰. Yasak ifade ve sorgu yöntemlerinin ispat hukukuna ilişkin sonuçlarını gösteren CMK'nın 148/3 ve A1.CMK'nın 136a/3'üncü maddesi de bu çerçevede düşünülmelidir. Maddi gerçeğin araştırılmasında hiçbir sınır gözetilmemesinin, kişisel ve toplumsal değerlere vereceği zarar dikkate alınarak gerçeğin araştırılması delil yasakları ile sınırlandırılmıştır¹²⁸¹.

CMK'nın 148'inci maddesinde ifade alma ve sorguya hasredilen yasadışı yöntemler, delil elde etmeye ilişkin yasakları ihtiva etmektedir¹²⁸². Delil elde etme yasağına ilişkin düzenlemelere aykırılık yoluyla toplanan delillerin, her durum bakımından değerlendirme yasağı sonucuna yol açıp açmayacağı meselesine açıklık getirilmelidir¹²⁸³. CMK'nın 148/3'üncü maddesinde, “*Yasadışı usullerle elde edilen ifadeler rıza ile verilmiş olsa da delil olarak değerlendirilemez*” denilmiş ve bu yolla elde edilen beyan bakımından mutlak bir değerlendirme yasağı getirilmiştir¹²⁸⁴. Kanun koyucu, yasadışı yöntemlerin insan haysiyetini ihlal etmesini göz önünde bulundurarak mutlak bir koruma öngörmüştür¹²⁸⁵. Bahsi geçen hüküm, Anayasa'nın 38/6 ve CMK'nın 217/2'nci maddelerindeki genel düzenlemelerin yanı sıra ifade

¹²⁸⁰ Öztürk, Tezcan, Erdem, Alan, Sırma Gezer, Saygılar, Özaydın, Erden Tütüncü ve Tok, Ceza Muhakemesi Hukuku, 396.

¹²⁸¹ Bahri Öztürk, Ceza Muhakemesi Hukukunda Koğuşturma Mecburiyeti (Hazırlık Soruşturması) (Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara 1991) 54-55.

¹²⁸² Benzer Özbek, Doğan ve Bacaksız, Ceza Muhakemesi Hukuku, 222; Dülger ve Taşkın, Ceza Muhakemesi Hukuku, 668; Önok, İşkence Suçu, 417-418.

¹²⁸³ Öztürk, Tezcan, Erdem, Alan, Sırma Gezer, Saygılar, Özaydın, Erden Tütüncü ve Tok, Ceza Muhakemesi Hukuku, 397.

¹²⁸⁴ Önok, İşkence Suçu, 419; Özboyacı, Yasak İfade Alma, 72.

¹²⁸⁵ Özbek, Doğan ve Bacaksız, Ceza Muhakemesi Hukuku, 222; benzer Demirbaş, Şüphelinin İfadesinin Alınması, 361. CGK, işkence ve fena muamele yöntemleri ile elde edilen delillerin geçersiz olduğunu ifade etmiştir. Bkz. CGK, T. 15.06.1999, E. 1999/109, K. 1999/164 (Lexpera, ET: 16.02.2026).

alma ve sorgu işlemlerine hasredilen özel şekilde düzenlenmiş bir delil yasağıdır¹²⁸⁶. Nihayet CMK'nın 148'inci maddesinin 1 ila 3'üncü fıkralarının bir bütün olarak hem delil elde etme hem de delil değerlendirme yasağına yer verdiği kanaatindeyiz.

Öğretide, CMK'nın 148/3'üncü maddesi mevcut olmasaydı dahi irade özgürlüğünün yok olmasına sebep olan yöntemler ile elde edilen ifadenin, işlemler teorisine göre yok hükmünde sayılması gerektiği belirtilmiştir¹²⁸⁷. İşlem yok hükmünde olduğuna göre, yasak yöntemlerle elde edilen ifadelerle ilişkin tutanakların, duruşmada okunması mümkün olmadığı gibi bu ifadenin tanıdığı olan kimselerin de işlem tanıdığı olarak duruşmada dinlenmesi mevzu bahis olamaz¹²⁸⁸.

CMK'nın 148/3'üncü maddesi bağlamında, yasak usullerle verilen ifadeler rıza ile verilmiş olamayacağı için burada kastedilen, bu şekilde elde edilen ifadelerin rıza olsa dahi değerlendirilemeyeceğidir¹²⁸⁹. Kamu düzeninden kaynaklı olan bu kurallar, devletin insan onurunu korumak noktasında Anayasa'dan kaynaklanan vazifesinin bir yansıması niteliğindedir, bu yasakların tatbikinde bireyin rızasına itibar edilmediğine göre, bu kurallar, yeri geldiğinde bireyi bireye rağmen korumakta, onun ceza muhakemesi sürecindeki temel haklarından feragat etmesine izin vermemektedir¹²⁹⁰.

Burada mutlak değerlendirme yasağı bulunduğundan bahsetmiştik. Yani, yasak yöntemin tatbiki ile elde edilen delilin işaret ettiği sonuçlar, şüphelinin lehine dahi olsa yine delil olarak değerlendirilemeyecektir¹²⁹¹.

Mehaz Al.CMK'nın 136a maddesinin üçüncü fıkrasında, ilk iki fıkrada öngörülen yasakların şüphelinin rızası dikkate alınmaksızın geçerli olduğu ve bu yasakların ihlal edilmesiyle elde edilen beyanın, şüpheli, değerlendirmeye rıza gösterse dahi delil olarak kullanılamayacağı belirtilmiştir. Bahsi geçen hükümde de ispata ilişkin olarak mutlak bir değerlendirme yasağı öngörülmüştür¹²⁹².

¹²⁸⁶ Karakehya, Ceza Muhakemesi Hukuku, 225.

¹²⁸⁷ Centel ve Zafer, Ceza Muhakemesi Hukuku, 278.

¹²⁸⁸ Centel ve Zafer, Ceza Muhakemesi Hukuku, 278; Demirbaş, Şüphelinin İfadesinin Alınması, 361.

¹²⁸⁹ Önok, İşkence Suçu, 419; aynı yönde Özboyacı, Yasak İfade Alma, 71.

¹²⁹⁰ Gökpınar, Şüphelinin Kolluk Tarafından Aldatılması, 678.

¹²⁹¹ Önder, Ceza Muhakemesi Hukuku, 93.

¹²⁹² Eisenberg, Beweisrecht der StPO, kn. 626; Ritter, BeckFormB Strafverteidiger VII. 13. Beweisverbote, kn. 1; benzer Kramer, Strafverfahrensrecht, 38, kn. 38; Heghmanns, Strafverfahren, 82, kn. 238.

Çalışmanın bu bölümünde, ikinci olarak yasak yöntemlerle elde edilen beyandan yola çıkılarak ulaşılan diğer delillerin hükme esas alınıp alınamayacağına değinmek gerekir. Hukuka aykırı delillerden hareketle dolaylı olarak elde edilen diğer delillerin akıbetinin ne olacağı ve bunların yargılamalarda kullanılıp kullanılmayacağı meselesi, “*hukuka aykırı delillerin uzak etkisi*” ya da “*zehirli ağacın meyveleri*” başlıkları altında ele alınmaktadır¹²⁹³. CMK’nın 148’inci maddesindeki yasak sorgulama yöntemleri tatbik edilerek şüphelinin beyanının alındığını, daha sonra bu beyandan hareketle de olay yerindeki cesede ulaşıldığını farz edelim. İşte burada hukuka aykırı delillerin uzak etkisi meselesi değerlendirilmelidir¹²⁹⁴.

Anglo Sakson hukukunda “*zehirli ağacın meyveleri*” esasından hareketle, bu deliller açısından da değerlendirme yasağının geçerli olduğu kabul edilmektedir¹²⁹⁵. Alman öğretisinde bu konu tartışmalıdır. Baskın görüş, a) ihlalin ciddiyetini, b) soruşturulan suçun ağırlığını, c) suçla korunan hukuki değerlerin önemini ve d) davranış sonucunda Al.CMK’nın 136a maddesinde ihlal edilen hukuki menfaatin önemini dikkate almak suretiyle somut olaya özgü bir değerlendirme önermektedir¹²⁹⁶. Ancak işkence altında elde edilen beyan gibi uzak etkinin her zaman kabul edilmesi gereken vaka grupları olduğu ifade edilmektedir¹²⁹⁷.

Alman öğretisinde, başka bir görüşe göre yasak sorgulama yöntemleri tatbik edilerek elde edilen beyandan hareketle olay esnasında meydana gelen suçtan kaynaklı izlere ulaşılmışsa, bunlar bakımından hukuka aykırı delillerin uzak etkisi söz konusu olmaz¹²⁹⁸.

AIHM’nin “*Gäfgen v. Almanya*” kararında¹²⁹⁹, işkence ve aşağılayıcı muamele yöntemlerine başvuruyla elde edilen deliller bakımından bir nevi, hukuka aykırı delillerin uzak etkisinin benimsenmesinin gerekli olduğu ifade

¹²⁹³ Bu konuda bkz. Şen, Hukuka Aykırı Deliller, 144 vd.; Kayıhan İçel, “Sorgulamada Hukuka Aykırılık ve Sonuçları”, Prof. Dr. Nurullah KUNTER’e Armağan (Beta Yayıncılık, İstanbul 1998) 123 vd.; Dülger, Dışlama Kuralı, 107 vd.

¹²⁹⁴ Şen, Hukuka Aykırı Deliller, 144-145.

¹²⁹⁵ Bu konuda bilgi için bkz. İçel, Sorgulamada Hukuka Aykırılık, 123.

¹²⁹⁶ Diemer, KK-StPO § 136a, kn. 42; Bilgi için bkz. Gleß, Löwe-Rosenberg Großkommentar StPO 136a, 860-862, kn. 75-76.

¹²⁹⁷ Gleß, Löwe-Rosenberg Großkommentar StPO 136a, 862, kn. 76.

¹²⁹⁸ Görüş hakkında bilgi için bkz. Heger ve Pohlreich, Strafprozessrecht, 101, kn. 260.

¹²⁹⁹ AIHM, “*Gäfgen v. Almanya*”, Başvuru No: 22978/05, 1 Haziran 2010 (HUDOC, ET: 20.01.2026).

edilmiştir¹³⁰⁰. Mahkemeye göre, AİHS'nin işkence yasağına ilişkin 3'üncü maddesinde, mutlak olarak yasaklanan bir yöntemle elde edilen delillerin yargılamalarda kullanılmasına müsaade edilmesi, kolluğun bu türden yöntemlere başvurması için bir teşvik niteliğinde olabilir¹³⁰¹. Türk öğretisinde de işkencenin önlenmesi perspektifinden bakıldığında, işkence ile elde edilen ikrardan hareketle elde edilen suç aleti gibi diğer delillerin de yargılamalarda kullanılmaması gerektiği, aksi durumun işkenceye açık bir davet olarak algılanabileceği belirtilmiştir¹³⁰².

Alman Federal Mahkemesi, yasak sorgu yöntemleriyle alakalı bir kararında, hukuka aykırı delillerin uzak etkisini kabul etmemiştir. Kolluk tarafından görevlendirilen bir kişinin, olay hakkında ağzını araması için şüphelinin bulunduğu hücreye koğuş arkadaşı olarak yerleştirildiği bir olayda Alman Federal Mahkemesi, bu şekilde elde edilen bilgilerin ispat aracı olarak değerlendirilemeyeceğini, haklı olarak tespit etmiştir¹³⁰³. Ancak aynı kararda mahkemeye göre, şüphelinin diğer kişiye yaptığı açıklamalardan yola çıkılarak kolluk tarafından tespit edilen ve duruşmada dinlenen bir tanığın beyanlarının delil olarak değerlendirilmesinin önünde herhangi bir engel yoktur¹³⁰⁴.

Ülkemiz bakımından hukuka aykırı delillerin uzak etkisi konusunda, 1992'de 3842 sayılı Kanun ile 1412 sayılı CMUK'nın 254'üncü maddesine eklenen ikinci fıkradan söz etmek gerekir. Bahsi geçen hükümde,

¹³⁰⁰ Karar hakkında benzer değerlendirme için bkz. Heger ve Pohlreich, Strafprozessrecht, 101, kn. 260.

¹³⁰¹ Karara konu olan olayda, başvuran, kollukta işkence tehdidine maruz kalmış, daha sonra bundan hareketle olay yeri izlerine ulaşmıştır. Ancak AİHM, ceza yargılamasının adilliğinin tehlikede olmasının, ancak 3'üncü madde ihlalinin sanık aleyhindeki yargılamasının sonucunu etkilediğinin, yani sanığın mahkûmiyeti ya da alacağı ceza üzerinde etkisi bulunduğunun ortaya konulması hâlinde mevzubahis olacağını açıklamıştır. AİHM, yerel makamların, başvuranın suçluluğunun ispatı için işkence tehdidinden kaynaklanmayan, duruşmada güvenilir ikrarda bulunmasına dayandığını belirtmiş, nihayet 3 ve 6'ncı maddelerin ihlal edilmediği sonucuna ulaşmıştır. Bkz. AİHM, "Gäfgen v. Almanya", Başvuru No: 22978/05, 1 Haziran 2010, prg. 178-188.

¹³⁰² Öztürk, Koğuşturma Mecburiyeti, 59.

¹³⁰³ BGH, 28.04.1987 – 5 StR 666/86 (LG Hannover) (Beck-online, ET: 20.01.2026). Ayrıca bkz. Centel ve Zafer, Ceza Muhakemesi Hukuku, 276. Polis muhbirinin koğuşa yerleştirilip şüphelinin ağzından laf almaya çalışılması şeklindeki bu tarz taktiklerin esasen sorgu niteliğinde olduğu ve davranışının önemini bilmeyen şüphelinin kendini suçlayıcı beyanda bulunmak konusunda o esnada özgür iradesiyle karar veremeyeceği belirtilmiştir. Bkz. Şahin, Sanığın Kolluk Tarafından Sorgulanması, 178-179.

¹³⁰⁴ BGH, 28.04.1987 – 5 StR 666/86 (LG Hannover).

“Soruşturma ve kovuşturma organlarının hukuka aykırı şekilde elde ettikleri deliller hükme esas alınamaz” denilmiştir. Öğretide bir görüşe göre, bu değişikliğin en temel yararı, hukuka aykırı delillerin yargılamalarda kullanılabilmesini ileri süren görüşlerin önüne geçilmesidir¹³⁰⁵. CMUK’nın 135/a maddesinin 3’üncü fıkrasında da “Yukarıdaki fıkralarda belirtilen yasak yöntemlerle elde edilen ifadeler rıza olsa dahi delil olarak değerlendirilemez” denilmiştir¹³⁰⁶.

¹³⁰⁵ Şen, Hukuka Aykırı Deliller, 161; benzer Çınar, Hukuka Aykırı Kanıtlar, 41. Öğretide, CMUK’nın 254/2’nci maddesi ile bir sistem değişikliği yapıldığı, önceden delilin geçerliliğini belirleyen “delilin sahlılığı ilkesi” olduğu, yeni sistemde ise “delilin elde edilme biçiminin hukukiliği” olduğu ifade edilmiştir. Aynı yazar, bir fiilin hukuk düzeninde yer alan bir normla çatışma hâlinde olması durumunda hukuka aykırı olacağı, hukuka aykırılığı derecelendirmeye çalışan düşüncelerin yerinde olmadığı, hukuka aykırılığın azının ya da çoğunun olmayacağı kanaatindedir. Buna göre elde edilme şekli, hukuka aykırı olan deliller, yeni eklenen CMUK’nın 254/2’nci maddesi kapsamında hukuken yok hükmündedir ve bunlar hükme esas alınmaz. Bkz. Zeki Hafızoğulları, “Hukuka Aykırı Surette Elde Edilen Deliller Meselesi” (Temmuz-Ağustos 1996), *Yeni Türkiye: Yargı Reformu Özel Sayısı* Yıl 2, Sayı 10, 642-643. Başka bir görüşe göre, CMUK’nın 254/2’nci maddesinde doğrudan ya da dolaylı olarak elde edilen deliller ayrımı yapılmamış, hukuka aykırı şekilde toplanan delillerin değerlendirilemeyeceği açıklanmıştır. Ancak haksız beraat kararlarının önlenmesi ve yargılamaların basit hukuka aykırılıklar sebebiyle kilitlenmesinin önünü almak adına, a) işkence yapılmak suretiyle elde edilen beyandan yola çıkılarak dolaylı olarak toplanan diğer delil gibi mutlak değerlendirme yasağının bulunduğu hâller ile b) toplanmasında riayet edilmesi gerekli olan kurallara uyulmamasından kaynaklı olarak hukuka aykırı hâle gelen deliller ayrımı yapılmalıdır. İlk hâlde, işkence yoluyla elde edilen diğer delil hem kullanılmamalı hem de soruşturmanın başlaması için gerekli olan başlangıç şüphesine dayanak teşkil etmemelidir. Ancak ikinci hâlde toplanan deliller, kayıtsız şartsız değerlendirme dışında bırakılmamalı, ihlal edilen hakkın mahiyeti, Anayasa ile temin edilen bir hakkın ihlal edilip edilmediği, sanığın haklarının ihlalden ne ölçüde etkilendiği, suçun aydınlatılmasındaki kamu yararı, oranlılık ilkesi gibi hususlar dikkate alınarak bir sonuca ulaşılmalıdır. Bkz. Kaymaz, Hukuka Aykırı (Yasak) Deliller, 274.

¹³⁰⁶ Bir görüşe göre, CMUK’nın 135/a maddesinin 3’üncü fıkrasında, yalnızca yasak yöntemle alınan ifadenin değerlendirme dışında bırakılacağı açıklanmış, uzak etkiyle ilgili bir hususa yer verilmemiştir. Ayrıca işbirliği sisteminin benimsendiği bir ceza yargılamasında, mahkeme, delil toplama yetkisine sahip olduğuna göre yasak yöntemlerin tatbiki ile elde edilen beyanı değil, bunun yerine kendi aldığı beyanı dikkate alacak, ek olarak kendi topladığı delillerle bir neticeye varacaktır. Ancak hâkimin, yasak ifadeden hareketle ulaşılan bir ceset gibi kendisi tarafından yeniden toplanması mümkün olmayan delilleri, değerlendirme dışı bırakması söz konusu olamaz. O yüzden, yasak ifadeden yola çıkılarak elde edilen diğer deliller değerlendirme yasağına tabi değildir. Bkz. İçel, Sorgulamada Hukuka Aykırılık, 124. Hukuka aykırılıkta mutlak-nisbi ayrımına yer veren bir görüş için bkz. Tosun, Türk Suç Muhakemesi Hukuku, 674. Karşı yöndeki bir görüşe göre, CMUK’nın

Kanaatimizce, 5271 sayılı CMK sistemi açısından, kanunun 148/3 ve 217/2 maddeleri ile Anayasa'nın 38/6'ncı maddesi bir arada değerlendirildiğinde, yasak yöntemlerin tatbiki ile elde edilen beyandan yola çıkılarak dolaylı şekilde ulaşılan diğer delillerin de hükme esas alınamayacağını söylemek gerekir. Öğretide de “*zehirli ağacın meyvelerinin de zehirli olduğu*” kuralı gereğince, dolaylı olarak elde edilen diğer delillerin, Anayasa'nın 38/6'ncı maddesine göre yargılamalarda kullanılamayacağı belirtilmiştir¹³⁰⁷. Benzer başka bir görüşe göre, bir delilin elde edilme şekli hukuka aykırıysa ve delilin temeli çürükse, bu delil vasıtasıyla elde edilen diğer delillerin de hükme esas alınması düşünülemez. Aksi takdirde hukuka aykırı uygulamaların önünü almak mümkün olmaz¹³⁰⁸.

2. Yasak Yöntemlerden Bağımsız Olarak Şüpheliden Alınan İkinci Beyanın Delil Olarak Kullanılıp Kullanılamayacağı Meselesi

Yasak yöntemler uygulanarak şüpheliden bir beyan elde edildiğini farz edelim. Bu ilk beyanın delil olarak kullanılamayacağı izahıtan varestedir (CMK m. 148/3). Ancak bu kez yasak yöntemlere başvurmadan şüpheliden ikinci bir beyan alındığını varsayalım. Alınan bu ikinci beyanın delil olarak hükme esas alınıp alınmayacağını açıklamak gerekir. AYM, bir kararında, işkence ve kötü muamele yaşama aykırılık neticesinde elde edilen delillerin hükümde esas alınmasının hakkaniyete uygun yargılama hakkı ile bağdaşmayacağını, buna karşılık işkence ile elde edilen bir ikrar yerine, sonrasında kişinin duruşmada özgür iradesiyle verdiği yeni bir beyandan hareketle hüküm tesis edilmesi hâlinde, sırf önceden verilen ifadenin işkence ile elde edildiğinden cihetle yargılamanın bütün olarak hakkaniyete aykırı

135/a maddesinde yalnızca “ifade” ibaresine yer verildiği için bu hüküm, yasak yöntemler uygulanarak elde edilen beyandan yola çıkılarak dolaylı şekilde ulaşılan “beyan” haricindeki diğer delillerin, örneğin maddi delillerin, ceza muhakemesinde kullanılabileceği şeklinde yanlış anlaşılmalara müsait verecek bir şekilde düzenlenmişti. Ancak 2001 yılında yapılan Anayasa değişikliği ile Anayasa'nın 38/6'ncı maddesinde, “kanuna aykırı olarak elde edilmiş bulgular, delil olarak kabul edilemez” denilmiş ve “bulgu” ibaresine yer verilmiştir. Dolayısıyla aynı görüşe göre, burada dolaylı olarak elde edilen hiçbir delilin kullanılamayacağı sonucuna ulaşmak gerekir. Bkz. Demirbaş, İşkence, 149.

¹³⁰⁷ Ünver ve Hakeri, Cilt III, 1821. Öğretide, CMK'nın 217/2'nci maddesinin, elde edilme şekli ister doğrudan isterse de dolaylı olsun, hukuka aykırı bütün delillerin muhakemede kullanılmasını yasakladığı, işkence yapılması suretiyle elde edilen beyandan hareketle ulaşılan diğer delilin de hükme esas alınamayacağı açıklanmıştır. Bkz. Öztürk, Tezcan, Erdem, Alan, Sırma Gezer, Saygılar, Özaydın, Erden Tütüncü ve Tok, Ceza Muhakemesi Hukuku, 420; Demirbaş, İşkence, 149; Dülger, Dışlama Kuralı, 109.

¹³⁰⁸ Şen, Hukuka Aykırı Deliller, 159-160.

kabul edilemeyeceğini, bu durumda diğer delillerin sıhhati göz önünde tutulmak suretiyle hakkaniyete uygun bir yargılamanın mevcut olup olmadığının belirlenmesi gerektiğini açıklamıştır¹³⁰⁹. Yine başka bir kararında, AYM, başvuranların biri yönünden yaptığı incelemede, söz konusu başvuranın, kolluktaki beyanının işkence ile alındığını iddia ettiği, ancak bu fiilleri işlediğini mahkeme önünde de ikrar ettiği, ayrıca başkaca maddi deliller ve bilirkişi raporları bulunduğunu açıklamış, neticede yasak ifade yöntemi ile toplanan delillerdeki hukuka aykırılıkların bir bütün hâlinde yargılamanın hakkaniyetini etkilemediği sonucuna ulaşmıştır¹³¹⁰.

Alman Federal Mahkemesine göre, önceden tatbik edilen işkence ya da tehdit, şüpheli üzerinde psikolojik baskının devam etmesine sebep olarak sonraki sorgulamaları da etkiliyorsa, Al.CMK'nın 136a maddesi uygulanmalıdır. Mahkemeye göre, ilk sorgulama esnasında bir baskının tatbik edilmesi ile önceden uygulanan baskının hâlen daha etkilerini sürdürmesi, beyanın değerlendirilebilir olup olmadığı açısından bir farklılık doğurmaz. Zira her iki durumda da şüphelinin iradi karar verme ve iradi hareket etme özgürlükleri aynı şekilde olumsuz olarak etkilenmiştir. Kaldı ki önceki sorgulamalarda başvurulmuş baskı yöntemlerinin şüpheliyi bir nevi felce uğratan etkisi, genellikle sonraki sorgulamalara uzanmakta, şüphelinin iradesini olumsuz olarak etkilemekte ya da ortadan kaldırmaktadır ve bu durum, hayat deneyimleri ile örtüşmektedir¹³¹¹.

Öğretide, şüpheli tarafından verilen rızanın ilk beyana hukuka uygunluk kazandırmayacağı, ancak şüphelinin özgür iradesiyle aynı beyanları, yeni bir sorguda tekrarlaması hâlinde ikinci beyanın delil olarak değerlendirilebileceği ileri sürülmüştür¹³¹². Başka bir görüşe göre, işkence ya da kötü muamele tatbik ederek elde edilen ikrarın duruşmada tekrarlanması durumunda ya bu ikrarın delil olarak kullanılmaması gerekir ya da bu yeni beyanın, önceki kötü muamelenin etkisinden kaynaklanıp kaynaklanmadığının araştırılması icap eder¹³¹³. Bize göre, söz gelimi,

¹³⁰⁹ AYM, "Güllüzar Erman Başvurusu", Başvuru No: 2012/542, K.T. 04.11.2014, prg. 65 (AYM, ET: 17.02.2026).

¹³¹⁰ AYM, "Binnaz Demirbaş ve Haydar Ceylan Başvurusu", Başvuru No: 2014/13419, K.T. 07.03.2018, prg. 55 (AYM, ET: 23.02.2026).

¹³¹¹ BGH, 13.07.1962 – 4 StR 70/62 (SchwG Bielefeld) (Beck-online, ET: 18.01.2026). Ayrıca bkz. Roxin ve Schünemann, Strafverfahrensrecht, 218.

¹³¹² Önder, Ceza Muhakemesi Hukuku, 93.

¹³¹³ Centel ve Zafer, Ceza Muhakemesi Hukuku, 278. Öğretide, yeni baştan ve hukuka uygun olarak alınan ikinci ifadenin değerlendirilebileceği, ancak önceden tatbik edilen işkencenin

soruşturma aşamasında işkenceye maruz kalan bir kimsenin, kovuşturma aşamasında, işkencenin doğurduğu fiziksel ve zihinsel bütün etkilerden kurtularak özgür iradesiyle yeni bir beyanda bulunması oldukça zor görünmektedir. Bu sorun, ikinci beyanın değerlendirilmesinde oldukça katı şartların aranmasıyla çözülebilir. Öğretide isabetli olarak belirtildiği üzere, ikinci ifadenin hukuka uygun olarak tekrarlanması, ancak işlemin bütünüyle baştan yapılması, kanunda öngörülen bütün kurallara riayet edilmesi, şüpheliye önceki ifadesinin tamamen değerlendirme dışı olduğunun bildirilmesi, önceki hukuka aykırılığın süregelebilecek bütün maddi ve manevi etkilerinin ortadan kaldırılması hâlinde mümkün olabilir¹³¹⁴.

etkisi devam ediyorsa, ikinci beyanın da delil olarak değerlendirilemeyeceği açıklanmıştır. Bkz. Demirbaş, Şüphelinin İfadesinin Alınması, 361.

¹³¹⁴ Önok, İşkence Suçu, 419.

SONUÇ

Yasak ifade alma ve sorgu yöntemleri, bireylerin adalete olan inancını sarsar ve hukuki barışın sağlanmasını imkânsız hâle getirir. Şüpheli, ceza muhakemesinde haklara sahip olan bir süjedir. Maddi gerçeğin araştırılmasında şüphelinin haklarına saygı duyulması, bir hukuk devletinde esastır. Şüpheli savunma hakkına sahip bir süje olarak muhakemenin ilerlemesine katkı sunup sunmamaya özgür iradesiyle karar verebilir. Oysa yasak ifade alma ve sorgu yöntemlerinin tatbik edilmesi, şüphelinin özgür iradesini zedeler ve onun temel haklarını kullanmasını engeller.

İşkence ve kötü muamele arasındaki sınırları çizmek zordur, ancak işkencenin uzun süreli ve tekrarlanan bedensel veya ruhsal açıdan zarar veren davranışlar olarak kötü muameleyi aşan bir mahiyete sahip olduğunu söylemek gerekir. Bu yönüyle, AIHM'nin 1978 tarihli "*Ireland v. Birleşik Krallık*" davasında, somut olayda uzun süreli ve tekrarlanan davranışlar mevcut olmasına rağmen, olayda işkence değil, insanlık dışı veya aşağılayıcı muamele bulunduğunu belirtmesi yerinde olmamıştır. Bize göre, işkencenin mevcut olup olmadığının bu kadar katı yorumlanması isabetli değildir.

Bize göre, soruşturma organlarının kriminal taktik çerçevesinde, ifade almada bazı şaşırtmalı sorulara başvurması, aldatma olarak kabul edilmemelidir. Aksi takdirde maddi gerçeğin araştırılması yönündeki faaliyetler sekteye uğrayacaktır. Tabiidir ki görevlinin davranışları, şüphelinin özgür iradesini zedeleyici bir dereceye ulaşmışsa, aldatma yasak ifade alma yöntemi söz konusudur ve elde edilen beyan delil olarak değerlendirilemez.

Şüphelinin irade özgürlüğünün zedelenmesine sebep olacak derecede yorgun olması ve bu hâldeyken ifadesinin alınması hâlinde, "yorma" yasak sorgu yönteminin varlığından söz edilebilir. Yine bunun yasak yöntem olarak kabul edilmesi için yorgunluk hâline sorgulayanın sebep olması gibi bir şart aramaya ihtiyaç yoktur.

Alman öğretisinde aksi yönde görüşler bulunmakla birlikte sanığın rızası olsa dahi yalan makinesi gibi yöntemlere başvurulamayacağı kanaatindeyiz. Zira mevzuatta yasak sorgu yöntemlerinin öngörülmesi, kamu düzeninden kaynaklanır.

Yasak yöntemlerin varlığının ispatında, *in dubio pro reo* ilkesinin gözetilmesi gerektiği kanaatindeyiz. Söz konusu ilkenin uygulanmaması, yasak yöntemlerin öngörülmesiyle sağlanan hukuki korumanın zayıflatılması anlamına gelecektir.

Yasak ifade alma ve sorgu yöntemleri tatbik edilerek elde edilen beyanların delil olarak değerlendirilmesi mümkün değildir (CMK m. 148/3; Al.CMK m. 136a/3). Bu yöntemlerin uygulanması ile elde edilen beyanlardan yola çıkılarak ulaşılan diğer deliller de Anayasa'nın 38/6, CMK'nın 148/3 ve 217/2'nci maddeleri gereğince, hükme esas alınamaz.

KAYNAKÇA

- Altunkaş A, "5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu Kapsamında İfade Alma ve Sorgu" (2020), *Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 15(195-196), 1469-1543.
- Apiş Ö, "Güncel Yargı Kararları ve Yasa Değişiklikleri Işığında İfade Alma ve Sorgu Sırasında Şüpheli/Sanığın Hakları" (2019), *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi* 25(1), 53-85.
- Arıcan M, "Ceza Muhakemesi Hukukunda İfade Alma ve Sorgu" (2009), *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 17(1), 43-66.
- Balcı M, "Ceza Muhakemesinde Poligrafik İncelemelerin Geçerliliği ve Delil Değeri Sorunu" (2025), *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 27(2), 1167-1228.
- Başer M ve Yenidünya AC, "Türk Ceza ve Ceza Usul Hukuku Kapsamında 'Yasak Sorgu Yöntemleri', Sanığın Yasak Sorgu Yöntemlerine Karşı Bir Korunma Yolu 'İşkence ve Kötü Muamele Yapmak Suçu'" (1996), *İzmir Barosu Dergisi* (4), 23-53.
- Centel N, "Cezanın Amacı ve Belirlenmesi" (2001), *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Prof. Dr. Turhan Tufan Yüce'ye Armağan, 337-372.
- Centel N ve Zafer H, *Ceza Muhakemesi Hukuku* (21. Bası, Beta Yayıncılık, İstanbul 2022).
- Cihan E, "Ceza Muhakemesi Hukukunda İkaz, İhtar, Hukuka Aykırı Vaad ile Telkin Kavramları" (1969), *Journal of Istanbul University Law Faculty* 35(1-4), 127-140.

- Cihan E, “Suç Teşkil Eden Sorgu Yöntemleri” (1971), *İstanbul Üniversitesi Mukayeseli Hukuk Araştırmaları Dergisi* 5(7), 77-88.
- Çınar AR, “Hukuka Aykırı Kanıtlar” (2004), *Türkiye Barolar Birliği Dergisi* (55), 31-64.
- Demirbaş T, *İşkence Suçu* (2. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2016).
- Demirbaş T, *Soruşturma Evresinde Şüphelinin İfadesinin Alınması* (7. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2024).
- Diemer H, “StPO § 136a Verbotene Vernehmungsmethoden, Beweisverwertungsverbote”, editörler Christoph Barthe ve Jan Gericke: *Karlsruher Kommentar zur Strafprozessordnung mit GVG, EGGVG und EMRK* (9. Baskı, C.H. Beck, München 2023) (KK-StPO 136a).
- Donay S, *Açıklamalı Ceza Muhakemesi Kanunu* (Vedat Kitapçılık, İstanbul 2005).
- Dülger MV, *Ceza Muhakemesi Hukukunda Dışlama Kuralı ve Hukuka Aykırı Delillerin Uzak Etkisi (Zehirli Ağacın Meyvesi Öğretisi)* (Seçkin Yayıncılık, Ankara 2014).
- Dülger MV ve Taşkın ŞC, *Ceza Muhakemesi Hukuku* (2. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2024).
- Eisenberg U, *Beweisrecht der StPO: Spezialkommentar* (10. Baskı, C.H. Beck, München 2017).
- Engländer A, *Examens-Repetitorium Strafprozessrecht* (10. Baskı, C.F. Müller, 2020).
- Erem F, *Ceza Usulü Hukuku* (5. Bası, Sevinç Matbaası, Ankara 1978).
- Gerhold SF, “Der Einsatz von Lügendetektorsoftware im Strafprozess - aufgrund des technischen Fortschritts in Zukunft doch rechtmäßig?” (2020), *Zeitschrift für Internationale Strafrechtsdogmatik* (9), 431-439.
- Gleiß S, “StPO § 136a Verbotene Vernehmungsmethoden; Beweisverwertungsverbote”, editörler Jörg-Peter Becker, Volker Erb, Robert Esser, Kirsten Graalman-Scheerer, Hans Hilger ve Alexander Ignor: *Löwe-Rosenberg Die Strafprozeßordnung und das Gerichtsverfassungsgesetz Großkommentar*, Viertes Band Teilband 1: §§ 112–136a (27. Baskı, De Gruyter, Berlin/Boston 2019) (Löwe-Rosenberg Großkommentar StPO 136a).
- Gökçen A, Balcı M, Alşahin ME ve Çakır K, *Ceza Muhakemesi Hukuku* (7. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara 2023).

- Gökpınar M, “Şüphelinin Kolluk Tarafından Aldatılması” (2023), *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 31(2), 665-701.
- Gündoğan N, *Ceza Muhakemesi Hukukunda İfade Alma ve Sorgu* (Seçkin Yayıncılık, Ankara 2025).
- Hafizoğulları Z, “Hukuka Aykırı Surette Elde Edilen Deliller Meselesi” (Temmuz-Ağustos 1996), *Yeni Türkiye: Yargı Reformu Özel Sayısı* Yıl 2, Sayı 10, 638-643.
- Heger M ve Pohlreich E, *Strafprozessrecht* (2. Baskı, Kohlhammer, Stuttgart 2018).
- Hegmanns M, *Strafverfahren: Strafrecht für alle Semester* (Springer, Berlin/Heidelberg 2014).
- Horzum ED, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararları Bağlamında Yasak Sorgu Yöntemleri, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2011.
- İçel K, “Sorgulamada Hukuka Aykırılık ve Sonuçları”, *Prof. Dr. Nurullah KUNTER’e Armağan* (Beta Yayıncılık, İstanbul 1998) 121-127.
- Karaaslan R, “Soruşturma Organları Hesabına Hareket Eden Özel Kişilerin Eylemlerinin Kamu Makamlarına Atfedilebilirliği – İfade Almada Yasak Usul Olan ‘Aldatma’ Örneği Üzerinden Bir İnceleme” (2021), *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 25(2), 555-621.
- Karakehya H, *Ceza Muhakemesi Hukuku* (6. Bası, Adalet Yayınevi, Ankara 2024).
- Kaymaz S, *Uygulamada ve Teoride Ceza Muhakemesinde Hukuka Aykırı (Yasak) Deliller* (Seçkin Yayıncılık, Ankara 1997).
- Kindhäuser U ve Schumann KH, *Strafprozessrecht* (6. Baskı, Nomos, Baden-Baden 2022).
- Kramer B, *Grundlagen des Strafverfahrensrechts: Ermittlung und Verfahren* (9. Baskı, Verlag W. Kohlhammer, Stuttgart 2021).
- Kretschmann S, *Strafverfahrensrecht und demografischer Wandel: Ältere Beschuldigte im Ermittlungsverfahren*, Schriften zum Prozessrecht: Band 269 (Duncker & Humblot, Berlin 2020).
- Kühne H-H, *Strafprozessrecht* (7. Baskı, C.F. Müller, Heidelberg 2007).
- Malkoç İ ve Yüksektepe M, *Açıklamalar ve Yorumlarla 5271 Sayılı Yeni Ceza Muhakemesi Kanunu 1. Cilt: (Madde 1-202)* (Malkoç Kitabevi, Ankara 2008).
- Monka C, “StPO § 136a Verbotene Vernehmungsmethoden; Beweisverwertungsverbote”, editör Jürgen Graf: *Beck’sche Online-*

- Kommentare: BeckOK StPO mit RiStBV und MiStra* (58. Baskı, C.H. Beck, München 2025) (BeckOK StPO § 136a).
- Nowrousian B, “Darf der Beschuldigte im Ermittlungsverfahren getäuscht werden? – Zur grundsätzlichen Zulässigkeit aktiver Täuschung im Ermittlungsverfahren” (2015), *Neue Zeitschrift für Strafrecht (NStZ)* (11), 625-628.
- Nuhoglu A, “İşkence Yasası ve İşkence Suçu”, *Prof. Dr. Sahir ERMAN’a Armağan* (Alfa Basım Yayım Dağıtım, İstanbul 1999) 527-592.
- Ostendorf H ve Brüning J, *Strafprozessrecht* (4. Baskı, Nomos, Baden-Baden 2021).
- Önder A, *Ceza Muhakemesi Hukuku* (Ünyay Yayıncılık, Muğla 1997).
- Önok RM, *Uluslararası Boyutuyla İşkence Suçu* (Seçkin Yayıncılık, Ankara 2006).
- Özbek VÖ, Doğan K ve Bacaksız P, *Ceza Muhakemesi Hukuku* (18. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2025).
- Özboyacı A, “Yasak İfade Alma ve Yasak Sorgu” (2007), *Terazi Hukuk Dergisi* 2(16), 69-78.
- Öztürk B, “CMUK Reformu ve Delil Yasakları” (1994), *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 4(1-2), 39-49.
- Öztürk B, *Ceza Muhakemesi Hukukunda Koğuşturma Mecburiyeti (Hazırlık Soruşturması)* (Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara 1991).
- Öztürk B, Tezcan D, Erdem MR, Alan E, Sırma Gezer Ö, Saygılar YF, Özaydın Ö, Erden Tütüncü E ve Tok MC, *Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku* (18. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2024).
- Prasch V, Die List in der Vernehmung und Befragung des Beschuldigten: Zugleich ein Beitrag zur Auslegung des Täuschungsverbots des § 136a StPO, Doktora Tezi, Köln Üniversitesi, 2002.
- Putzke H, Scheinfeld J, Klein G ve Undeutsch U, “Polygraphische Untersuchungen im Strafprozess: Neues zur faktischen Validität und normativen Zulässigkeit des vom Beschuldigten eingeführten Sachverständigenbeweises” (2009), *Zeitschrift für die gesamte Strafrechtswissenschaft (ZStW)* 121(3), 607-644.
- Ritter R, “VII. 13. Beweisverbote”, editörler Rainer Hamm ve Klaus Leipold: *Beck'sches Formularbuch für den Strafverteidiger* (6. Baskı, C.H. Beck, München 2018) (BeckFormB Strafverteidiger VII. 13. Beweisverbote).

- Roxin C ve Schünemann B, *Strafverfahrensrecht: Ein Studienbuch* (30. Baskı, C.H. Beck, München 2022).
- Schmitt B, “§ 136a StPO”, *Meyer-Goßner/Schmitt Strafprozessordnung: Gerichtsverfassungsgesetz, Nebengesetze und ergänzende Bestimmungen*, Band 6 (65. Baskı, C.H. Beck, München 2022) (Meyer-Goßner/Schmitt Kommentar, § 136a StPO).
- Soyaslan D, *Ceza Muhakemesi Hukuku* (8. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara 2020).
- Şahin C, *Ceza Muhakemesi Kanunu Gazi Şerhi* (Seçkin Yayıncılık, Ankara 2005).
- Şahin C, *Sanığın Kolluk Tarafından Sorgulanması* (Yetkin Yayınları, Ankara 1994).
- Şen E, *Türk Ceza Yargılaması Hukuku'nda Hukuka Aykırı Deliller Sorunu* (Beta Yayıncılık, İstanbul 1998).
- Şentürk C, “Ceza Muhakemesinde İfade ve Sorgu” (2012), *Ceza Hukuku Dergisi* 7(19), 173-233.
- Taner MT, *Ceza Muhakemeleri Usulü* (2. Bası, Duygu Matbaası, İstanbul 1950).
- Toroslu N ve Feyzioğlu M, *Ceza Muhakemesi Hukuku* (22. Baskı, Savaş Yayınları, Ankara 2023).
- Tosun Ö, “Narko – Analiz ve Ceza Hukuku” (1963), *Journal of Istanbul University Law Faculty* 29(1-2), 46-74.
- Tosun Ö, *Türk Suç Muhakemesi Hukuku Dersleri* Cilt 1: Genel Kısım (3. Bası, Fakülteler Matbaası, İstanbul 1981).
- Turhan F, *Ceza Muhakemesi Hukuku* (Asil Yayın Dağıtım, Ankara 2006).
- Turhan F ve Aksan M, “Ceza Muhakemesinde Şüphelinin İfadesinin Alınması ve Sorguya Çekilmesine İlişkin Hükümlerin Eleştirel Bir Değerlendirmesi” (2020), *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 24(2), 289-331.
- Ünver Y ve Hakeri H, *Ceza Muhakemesi Hukuku* Cilt III (22. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara 2024).
- Volk K ve Engländer A, *Grundkurs StPO* (9. Baskı, C.H. Beck, München 2018).
- Yargıtay Kararları Dergisi, Mart/1983, 9(3).
- Yaşar E, “Evrelerden Dönülmezlik İlkesi” (2024), *İstanbul Hukuk Mecmuası* 82(4), 1271-1287.
- Yaşar O, *Uygulamalı ve Yorumlu Ceza Muhakemesi Kanunu* I. Cilt: Madde 1-222 (Seçkin Yayıncılık, Ankara 2007).

- Yenisey F, *Uygulanan ve Olması Gereken Ceza Muhakemesi Hukuku: Hazırlık Soruşturması ve Polis* (2. Baskı, Beta Yayıncılık, İstanbul 1991).
- Yenisey F ve Nuhoglu A, *Ceza Muhakemesi Hukuku* (13. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2025).
- Zafer H, “Savunma Hakkı ve Sınırları” (2013), *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, (Prof. Dr. Nur Centel’e Armağan) 19(2), 507-540.

İnternet Kaynakları

- AYM: <https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/> (ET: 17.02.2026).
- Beck-online: <https://beck-online.beck.de/Home> (ET: 17.01.2026).
- Bundesgesetzblatt: <https://www.bgbl.de/> (ET: 17.01.2026).
- HUDOC - European Court of Human Rights: <https://hudoc.echr.coe.int/> (ET: 23.02.2026).
- Lexpera: <https://www.lexpera.com.tr/> (ET: 16.02.2026).
- NWB Datenbank: <https://datenbank.nwb.de/> (ET: 24.02.2026).
- Yargıtay Karar Arama: <https://karararama.yargitay.gov.tr/> (ET: 15.02.2026).